

Першае публічнае мерапрыемства, на якім Уладзімір Карачэўскі выступіў у ролі гендырэктара Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”, было прысвечана айчынным анімацыі. 12 сакавіка Нацыянальнай бібліятэцы краіны ўрачыста перадалі 36-серыйны анімацыйны збор пра гісторыю ўзнікнення гербаў беларускіх гарадоў “Аповесць мінулых гадоў”. Гэты праект ужо прайшоў “апрабацыю глядачом”, займеўшы нямала прыхільнікаў самага шырокага ўзроставага дыяпазону. І стаў добрым контраргументам сцвярджэнню пра “някаснасць” айчыннага кіно. Хаця вельмі-вельмі многія тыя гарзлівыя ды вынаходлівыя мультфільмы ніколі нават і не бачылі.

Новая гісторыя (не)знаёмай “Аповесці”

Настасся ПАНКРАТАВА /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

— Мы распачынаем шэраг мерапрыемстваў насустрач юбілею: налета “Беларусьфільм” адзначыць сваё 95-годдзе, — падкрэсліў спадар Карачэўскі на пачатку афіцыйнай часткі. — Я не веру, што ў кінастудыі, як некаторыя кажуць, няма перспектывы. Мы рабілі, робім і будзем рабіць шмат цікавага ды прафесійнага.

Заканчэнне — на старонцы 5.

Уладзімір
Карачэўскі.

Суботняя
сустрэчы

СУПРАМАТ У АСНОВЕ ФАНТАЗІІ

“К” пагутарыла з галоўным мастаком Вялікага тэатра Беларусі Аляксандрам КАСЦЮЧЭНКАМ пра тое, на чых імёнах грунтуецца школа айчынных сцэнаграфіі.

ст. 7

Art-блог

ВЫЙСЦІ З-ЗА “СТАЛА”

Разам з айчыннымі куратарамі “К” разважае пра ўдзел Беларусі ў Венецыянскай біенале.

ст. 3, 9

118: ідэі, асобы,
намеры

А ВЫНІКОВАСЦЬ КРАЯЗНАЎСТВА?

Ад піраміды да дыямента,
ад Крапівы да Ёдкі —
“К” наведала Уздзеншчыну.

ст. 10 — 11

Звон, які абуджае Памяць

Сёлета адзначаецца даволі шмат сумных гадавін, датычных жахаў Другой сусветнай вайны. Адна з іх — 75-я ўгодкі знішчэння вёскі Хатынь. Памяці пра яе прысвечаны шэраг мерапрыемстваў — ад навуковых канферэнцый да прэзентацыі новай скульптуры, якая мае быць усталяваная неўзабаве на тэрыторыі мемарыяльнага комплексу (гл. “К” № 3 за 2018 г.)

Генадзь ВОХІН

21 — 22 сакавіка ў Мінску і Хатыні пройдзе Міжнародны форум “Чалавечнасць у гады бесчалавечнасці. Захаваць памяць пра ахвяр сярод мірнага насельніцтва ў гады Другой сусветнай вайны ў свеце і постсвеце час: гістарычны, адукацыйны і сацыяльна-культурны кантэкст”. Мерапрыемства арганізаванае Міжнародным грамадскім аб’яднаннем “Узаемапаразуме” супольна з Мемарыяльным комплексам “Хатынь” пры падтрымцы фонду “Памяць, адказнасць і будучыня” і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

На форуме запланавана абмеркаванне самага шырокага кола пытанняў, якія тычацца гістарычнай памяці — гэта і мінулае самой вёскі Хатынь, пачынаючы з XVI стагоддзя, і асэнсаванне сведчанняў відавочаў трагічных падзей на яе тэрыторыі ў 1943 годзе. Вялікую ўвагу ўдзельнікі форуму нададуць культуры памяці і функцыянавання мемарыяльных месцаў. Асабліва — трансляцыі гістарычных ведаў маладому пакаленню і ўплыву сучасных інфармацыйных тэхналогій на іх захаванне і распаўсюджванне. І таму не дзіва, што сярод беларускіх і замежных удзельнікаў асабліва вылучаюцца не толькі прафесійныя даследчыкі, але і студэнты і школьнікі старэйшых класаў, якія займаюцца вывучэннем дадзеных тэм.

У другі дзень правядзення форуму запланаваны выезд на тэрыторыю мемарыяльнага комплексу і правядзенне там мітыngu-рэквіема “Хай ніколі не змоўкнуць Хатыні званы”.

К

“Апостал” у сучаснасці

15 сакавіка ў духоўна-адукацыйным цэнтры ў Мінску адбыліся ўрачыстыя святкаванні з нагоды правядзення Дня праваслаўнай кнігі. Арганізатарамі гэтага знакавага мерапрыемства выступілі Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Выдавецкі савет Беларускай праваслаўнай царквы, Мінская духоўная акадэмія і Свята-Елісавецкі манастыр.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ /
Фота аўтара

Гэтае свята, якое сталася традыцыйным, прымеркаванае да даты выдання “Апостала” друкарамі дыяканам Іванам Фёдаравым і Пятром Мсціслаўцам. Кніга выйшла ў свет 14 сакавіка 1564 года. А галоўная мэта культурнай акцыі, па словах арганізатараў, — яшчэ раз звярнуць увагу людзей на карысць, якую прыносіць праваслаўная кніга, а таксама далучыць праз чытанне любога ахвотнага да сапраўдных хрысціянскіх каштоўнасцей.

Як заявіў падчас мерапрыемства Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Павел, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, нягледзячы на тое, што цяпер новыя тэхналогіі трывала ўвайшлі ў наша жыццё, кніга не страчвае свайго значэння, яна дае нам магчымасць разважаць, саўдзельнічаць у творчым працэсе. І гэтак, на думку іерарха, будзе заўсёды і ўсюды.

Кіраўнік БПЦ падкрэсліў, што Беларусь мае багатую духоўную

Мітрапаліт Павел (справа) на цырымоніі дарэння бібліятэцы факсімільных кніг Скарыны.

культуру, папулярызаваную і развіццю якой садзейнічае і правядзенне Дня праваслаўнай кнігі. Пасля мітрапаліт Павел урачыста перадаў у дар бібліятэцы Мінскай духоўнай акадэміі ўнікальнае факсімільнае выданне “Кніжная спадчына Францыска Скарыны”, выкананае Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі сумесна з Банкам БелВЭБ да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання. Гэта 20 тамоў, якія змяшчаюць кнігі, выдадзеныя першадрукаром Францыскам Скарынам у XVI стагоддзі.

Таксама ў Дзень праваслаўнай кнігі ў духоўна-адукацыйным цэнтры Беларускай праваслаўнай царквы адбылася серыя тэматычных мерапрыемстваў. Для наведвальнікаў арганізавалі экскурсіі ў Царкоўна-гістарычны музей Беларускай праваслаўнай царквы пры Мінскай духоўнай акадэміі. А яшчэ ўвазе гасцей прадставілі экспазіцыі кніг беларускіх праваслаўных выдавецтваў. Адбыліся сустрэчы з праваслаўнымі паэтамі і пісьмен-

нікамі — аўтарамі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтвах Беларускага экзархата.

Як паведамілі падчас мерапрыемства, шэраг акцый, прысвечаных праваслаўнай кнізе, пройдзе ў сакавіку ва ўсіх епархіях Беларускага экзархата, у публічных і царкоўных бібліятэках, сярэдніх і вышэйшых навучальных установах, а таксама духоўных школах Беларускай праваслаўнай царквы. Запланаваны, у прыватнасці, выставы праваслаўных рукапісных і старадрукаваных кніг з фондаў епархіяльных бібліятэк, дабрачынныя кірмашы праваслаўнай літаратуры для дзяцей, моладзі і сямейнага чытання. Мноства святароў, выдаўцоў, пісьменнікаў, студэнтаў і школьнікаў прымуць удзел у сустрэчах, адкрытых уроках, круглых сталах паводле кніг праваслаўных аўтараў. Будуць працаваць лекторы на гісторыі кнігадрукавання, жыццях святых і гэтак далей.

К

“З жыцця насякомых” (Мінск).

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны сакратар** — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген РАГІН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Іна НАРКЕВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Генадзь СІВОХІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕУСкі, Алег КЛІМАЎ; **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Мая ХУТКОВА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2018. Наклад 4 006. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 16.03.2018 у 18.00. Замова 1015.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Шчаслівы лік 13

21 сакавіка ў Магілёве адкрыецца XIII Міжнародны маладзёжны тэатральны форум “M@rt.кантакт”. У чым адметнасць сёлетняга фэсту, пазначанага “небяспечным” парадкавым нумарам?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Насамрэч, лік 13 куды больш шматзначны: усё залежыць ад стаўлення да яго. У тэатральнага ж мастацтва на тыя забабоны свой пагляд: спектакль не зменіцца, калі глядзець яго з 13-га месца, а не з якога-небудзь суседняга. Затое ёсць магчымасць “абыграць” гэтыя абставіны — да прыкладу, надаць цырымоніі адкрыцця яшчэ больш таямнічы каларыт. Ну, а з пункту гледжання фестывалю, 13 — гэта ўжо вельмі трывалая стабільнасць, чым могуць пахваляцца далёка не ўсе форумны ў свеце.

Дык чым жа, акрамя парадкавага нумару, вызначаецца сёлетняе тэатральнае свята, якое паводле традыцыі злучае Міжнародны дзень тэатра лялек — 21 сакавіка і Міжнародны дзень тэатра — 27-га ў сучасны святонна-тэатральны тыдзень? За сем дзён у Магілёве пакажуць 24 спектаклі з Германіі, Казахстана, Літвы, Польшчы, Расіі, Славакіі, Украіны і, вядома, Беларусі. Улічваючы, што адзін з іх пройдзе двойчы, а яшчэ адзін завітае напярэдадні ў сталіцу (так і трэба рабіць, ахопліваючы “па дарозе” некалькі гарадоў), лічбу можна пашырыць да 26-ці. А гэта — “двойчы 13”. Будынку Магілёўскага тэатра сёлета спаўняецца 130 гадоў. І гэта — зноў 13, толькі з нулямі.

Ды ўсё ж магілёўскі форум вызначаецца не арыфметыкай з яе магіяй лічбаў і “касмічнай” колькасцю (на адзін з фестывальных дзён прыпадае ажно пяць паказаў), а ўласна мастацкімі “фішкамі”. Прагра-

“Усе шляхі вядуць на Поўнач” (Масква).

ма — уражвае. У ёй сабраны спектаклі папраўдзе нешаарговыя, кожны — са сваёй рэжысёрскай разыначкай.

— Сёлета практычна няма класікі, — гаворыць дырэктар тэатра і форуму Андрэй Новікаў. — Спрэс — новыя тэксты, новыя формы, шмат невербальных, імправізаваных спектакляў, а таксама музычных, пластычна-харэаграфічных. Конкурс ужо некалькі гадоў не праводзіцца. Затое, як і заўжды, прадугледжана галасаванне, цягам якога вызначаецца прыз глядацкіх сімпатый. Да таго ж, будуць названы спектаклі, якія прэтэндуюць на “ганаровае званне” падзеі форуму — паводле версіі прафесійных крытыкаў і, асобна, паводле выбару маладзёжнай рэдакцыі фестывалю, якая будзе распаўсюджваць інфармацыю праз інтэрнэт. Застануцца і штодзённыя абмеркаванні спектакляў, майстар-класы, творчыя сустрэчы, круглыя сталы. За некалькі фестывальных дзён будзе падрыхтаваны і паказаны эскіз спектакля. Не забыліся мы і на беларускі складнік: у праграму форуму ўключаны пяць аічныхных пастановак, сярод якіх ёсць не толькі сталічныя. Адною з найбольш важных тэм, прызначаных для дыскусіі, стане маладая рэжысура. Сапраўды, каму як не маладым творцам на канавана пракладаць новыя шляхі? А ўжо якімі яны атрымаюцца — даведаемся літаральна праз некалькі дзён.

К

Калектыў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь выказвае шчырыя спачуванні вядучаму навуковаму супрацоўніку Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Мішчанку Мікалаю Яўгенавічу ў сувязі з заўчаснай смерцю маці.

Бы Зямля ў пачатку Дзён

У галерэі “Панарама”, што месціцца на 22-м паверсе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, адкрылася персанальная выстава вядомага мастака-акварэліста Вячаслава Паўлаўца “Крокі па вадзе”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Аркуш з серыі “Крокі па вадзе”.

Экспазіцыю складаюць 24 работы, у якіх вада — галоўны і адзіны герой. Вада як снег, дождж, як рачная плынь і вільготнае паветра.

На вернісажы слова бралі сябры і калегі — мастакі. Бадай, усе адзначалі выключную працавітасць творцы і яго здольнасць дасягнуць мінімальнымі сродкамі надзвычайнай выразнасці. На ягоных аркушах — краявіды канкрэтных мясцін, якія ўспрымаюцца бы сімвалічнае ўвасабленне беларускай прыроды, сціплай і велічнай. Скажу болей, Беларусь у выяўленчай версіі Паўлаўца паўстае прыгожай як Зямля да ўзнікнення цывілізацыі. Мне на выставе згадаліся радкі Караткевіча: “Адбітая ў зрэнках бы ў палонцы, / Зямля мая ўстае перада мной, / Высокая і чыстая як сонца, / Чысцейшая, бо плям няма на ёй...”

Трэба ведаць, што тэхніка акварэлі патрабуе ад мастака цвёрдай рукі, засяроджанасці, творчай інтуіцыі і здольнасці кіраваць сваім натхненнем. Не кожны прафесіянал можа пахваліцца такім суквеццем якасцей. А вось у Вячаслава Паўлаўца гэта ёсць. Нездарма ягоныя работы ўпрыгожваюць экспазіцыю Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі і мноства прыватных калекцый у нашай краіне і замежжы.

Дадам, што своеасаблівы бонус для наведвальнікаў выставы — магчымасць убачыць Мінск з вышыні птушынага палёту, з 22-га паверха “Нацыяналкі”.

К

Адборачныя конкурсы сярод ахвотных выйсці на сцэну віцебскага амфітэатра праходзяць не толькі ў нас, але і ў многіх краінах Еўропы. Нацыянальны “міні-базар” не так даўно адбыўся і ў Варшаве. Прадстаўніцай Польшчы на “Славянскім базары ў Віцебску — 2018” стане чароўная Сильвія Зэлек.

Сильвію ў Польшчы ведаюць многія маладыя. Як сведчыць старонка дзяўчыны ў фэйсбуку, яна займаецца “музычным афармленнем” вяселляў. Прыгожая назва для прыгожага занятку — спяваць на самых важных у жыцці людзей урачыстасцях. Людзі, якія пачынаюць сямейнае жыццё, лічаць за вялікую ўдачу пачуць на сваім свяце голас Сильвіі.

Мне ж пашчасціла пачуць Сильвію на сцэне варшаўскага тэатра Capitol, дзе яе канкурэнтамі былі сямёра выдатных спевакоў і спявачак: Іга Казацка (II месца), Кая Мянавана (III месца), Аляксандра Дырна, Аляксандра Дзгурска, Якуб Ляхоўскі, Юльян Лясінскі, Марцін Агроднік.

Прызнаюся, каб я быў у журы, то стаяў бы перад цяжкім выбарам. І таму няма дзіва, што адборачная камісія раілася доўга. Узначалываў яе, дарэчы, беларус з Гродна — музыкант Уладзімір Лябецкі, вядомы і ў Беларусі, і ў Польшчы як папулярны спадчыны кампазітар XIX стагоддзя, ураджэнца Юрацішак Гедыміна Радкевіча. Сёлета гукі мелодый Радкевіча ў выкананні Лябецкага слухала публіка ў музеі ў Вілянове — былой рэзідэнцыі караля Яна Сабескага і роду Патоцкіх.

А пакуль журы раілася, публіку забаўляў фальклорны ансамбль з Беластока “Калінка” — па-сапраўднаму

Беларускі фальклорны ансамбль “Калінка” з Беластока.

Голас да Віцебска давядзе

На конкурс маладых выканаўцаў “Віцебск-2018” у Варшаве выбралі прадстаўніка Польшчы

беларускі! Артысты паходзяць з той часткі Польшчы, дзе карэннае насельніцтва яшчэ трохі размаўляе на беларускай мове. І родную мову артысты выдатна выкарыстоўваюць на сцэне, дэманструючы яе багацце і пывучасць. Нават песня “Трактарыстка” — здавалася б, дарэчная толькі на полі — у іх выкананні гучала як сапраўдны хіт, варты шырокай трансляцыі на радыёхвалях.

Трэба адзначыць, што ў Польшчы шмат груп, якія спяваюць па-беларуску. Але ў Беларусі яны амаль невядомыя.

Думаецца, “Славянскі базар у Віцебску” мог бы стаць выдатнай пляцоўкай для прэзентацыі творчасці суайчынінікаў з-за межы Беларусі. Такі вопыт ужо ёсць, бо ў “базарныя” дні ў Віцебску праводзіліся фестывалі беларусаў замежжа.

На сёлетнім варшаўскім адборы трэба было выканаць польскую і любую славянскую песню. Прыемна было пачуць кампазіцыю Dziwny jest ten świat, якую першым агучыў на ўвесь свет ураджэнец Беларусі Чэслаў Неман. Аднак рэшта песень гучала або па-польску (што натуральна) або па-руску. Што ні кажы, але гэта таксама вытлумачальна, улічваючы

магутны патэнцыял і ўплыў рускамоўнай эстрады.

Аднак “Славянскі базар у Віцебску” павінен стаць пляцоўкай, з якой беларускамоўная песня магла б пашырацца ад Казахстана да Кубы — ва ўсіх тых краях, адкуль маладыя спевачкі з’язджаюцца на віцебскі конкурс. Выканаць песню на роднай мове і па-беларуску — ці не варта паставіць перад патэнцыяльнымі канкурсантамі менавіта такую задачу? Мне здаецца, яна пад’ёмная.

Калі вы думаеце, што палякі, якія спявалі сёлета па-руску або па-чэшску, ведаюць гэтыя мовы, то вы па-

мыляецеся. Гэта здольныя майстры сцэны, якія могуць завучыць любы тэкст. Як Ульяна Каладзейчак, якая вяла цырымонію варшаўскага адбору ў тэатры Capitol. Летась і пазалетась менавіта яна прадстаўляла Польшчу ў Віцебску. Ульяна на сцэне — Ульяша, а ў пашпарце — Уршуля (як знакамітая Францішка Уршуля Радзівіл з Нясвіжа). Кажы, што яе сэрца польскае, а душа руская: тата паляк, а мама родам з Сібіры.

Папярэдняю і сёлетнюю прадстаўніцу Польшчы ў Віцебску аб’ядноўвае любоў да творчасці Ганны Герман. Зрэшты, хто ў Беларусі і — шырэй — у краінах былога Саветаў Саюза не любіць гэтай цудоўнай спявачкі?

Сёлетні адбор сярод польскіх спевакоў падтрымлівалі Культурны цэнтр Беларусі пры Пасольстве Беларусі ў Польшчы, расійскія і польскія арганізацыі.

За Сильвію Зэлек будзем, як кажуць у Польшчы, trzymać kciuki — трымаць кулакі. І хочацца спадзявацца, што яна ў свой рэпертуар пасля наведвання Віцебска дадаць і беларускую нотку.

Сильвія Зэлек на варшаўскім адборы.

Віктар КОРБУТ
Варшава

“Круглы стол”, які завяршыў прэзентацыю праекта Рамана Заслонава, Віктара Лабковіча і Сяргея Талыбава ў Мінску (пасля Венецыі і Парыжа), закрываюць розныя пытанні, да тычыны як творчых аспектаў, так і арганізацыйных момантаў удзелу нашай краіны ў славутым форуме сучаснага мастацтва. Што трэба зрабіць, каб Беларусь на наступных біенале ў Венецыі прагучала больш яскрава і прадстаўніча? З якімі праблемамі мы неаднаразова сутыкаліся? Тыя пытанні, якія неабходна будзе вырашаць ужо новым удзельнікам, мы і паспрабавалі выявіць ды падагульніць.

СВОЙ КУТОК У ВЕНЕЦЫІ

Пра мэтазгоднасць з’яўлення стацыянарнай

Выйсці з-за “Стала”

Удзел Беларусі ў 57-й Венецыянскай біенале можна ўрачыста лічыць завершаным. Фінальным яго акордам стала дэманстрацыя айчыннага павільёна ў Нацыянальным цэнтры сучаснага мастацтва. Але падрыхтоўка да наступнай, 58-й біенале мусіць распачацца ўжо зараз. Гэтыя словы куратара праекта “Стол” Рамана Заслонава, якія прагучалі на яго фінісажы, падаюцца свайго кшталту рэзюмэ ўсёй гісторыі.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

беларускай пляцоўкі кажаў прысутны на абмеркаванні Уладзімір Цэслер. А падштурхнула яго выказанца тое маленькае памяшканне, у якім зна-

ходзіўся Нацыянальны павільён летась. Мастацкая галерэя Sessa Marina Space мае цудоўнае месцазнаходжанне — літаральна ў некалькіх со-

тнях метраў ад галоўных маршрутаў да асноўных пляцовак Венецыянскай біенале — Арсенала і Джардзіні. Аднак памёрны галерэі такія, што гля-

дзець відэа “Стол” у камфортным рэжыме маглі ад сілы чалавек во сем.

Тут варта нагадаць, што гісторыя Венецыянскай біенале цягнуцца ажно з 1895 года. Яшчэ на пачатку XX стагоддзя буйныя дзяржавы пабудавалі свае павільёны ў Джардзіні і да гэтай пары актыўна выкарыстоўваюць іх плошчы. Удзел Беларусі ў форуме сучаснага мастацтва пачаўся толькі ў XXI стагоддзі. Таму мы што раз вымушаны шукаць і здымаць памяшканне для нацыянальнага павільёна па ўсёй Венецыі — як і іншыя краіны, якія не паспелі пабудавать свае “дамы” ў знакамітых Садах.

Клопатаў гэта дадае шмат, але... чакаць з’яўлення ўласнага кутка ў Венецыі ў бліжэйшы час

наўрад ці выпадае. Раман Заслонаў адзначыў, што пакуль нашай краіне на пастаянны павільён складана разлічваць з эканамічных прычын. Аднак варта падумаць пра тое, што і гэтую невыгодную для сябе сітуацыю можна абярнуць на сваю карысць.

Каб стварыць неардыннарны праект, некаторыя краіны-удзельнікі біенале выкарыстоўваюць лакацыю як дадатковую сэнсавую прастору. У прыватнасці, Армения ў 2015 годзе абрала месцам для мастацкага выказвання армянскі манастыр, які займае невялічкую выспу. Журы гэта ацаніла, і праект Armenity пад куратарствам Адэліны Джубер’ян фон Фюрстенберг атрымаў “Залатога льва”.

Заканчэнне — на старонцы 9.

У памкненні да заканадаўчага ідэалу

У канцы лютага споўніўся год з часу ўступлення ў сілу Кодэкса аб культуры. За гэты перыяд многія новаўвядзенні былі не толькі апрабаваныя, але і досыць грунтоўна асэнсаваныя. Неаспрэчна, з'яўленне такога эпахальнага дакумента паўплывала на ўсю структуру галіны. Але практычнае, паўсядзённае выкарыстанне кодэкса выявіла і пэўныя недапрацоўкі ў дэталях. У тым ліку, і ў той яго частцы, якая тычыцца музейнай справы.

Генадзь ВОХІН

— Безумоўна, над кодэксам была праведзеная вялікая работа, — кажа намеснік гендырэктара Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Сяргей Вечар. — Канешне, нам усім хацелася б, каб ён ад пачатку быў ідэальны, але... пэўна, такога ў жыцці не бывае. Як паказаў першы год карыстання гэтым дакументам, сякія-такія змены і ўдакладненні трэба ўнесці.

Як адзначыла карэспандэнтка “К” намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы — начальнік упраўлення культуры Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталія Задзяркоўская, работа па ўдасканаленні кодэкса ўжо вядзецца. Акурат цяпер збіраюцца заўвагі і прапановы ад усіх зацікаўленых.

САМІ ВІНАВАТЫЯ?

Год таму музейшчыкі наўзмен купы асобных нарматыўных актаў атрымалі важкі шматстаронкавы том. Зразумела, гэта вельмі зручна, калі адказы амаль на ўсе пытанні можна знайсці пад адной вокладкай, не корпаючыся для гэтага ў дзясятках інструкцый і палажэнняў. З іншага боку, такі ўніверсальны выклікае і пэўныя пытанні ў спецыялістаў. На думку Сяргея Вечара, не заўжды ёсць патрэба так жорстка каліфікаваць усе бакі нашага жыцця: магчыма, нешта варта пакідаць і на ўзроўні падзаконных актаў, змяніць якія значна прасцей, чым кодэкс.

— Лічу, што немэтазгодна раздзюмаць кодэкс да наймаверных памераў, — тлумачыць ён. — Ёсць многа самых розных аспектаў, якія наўрад ці варта рэгуляваць на такім высокім заканадаўчым узроўні. Да такой высновы я прыйшоў, калі працаваў у Міністэрстве культуры ды сам удзельнічаў у распрацоўцы нарматыўнай базы.

Згодны з Сяргеем Вечарам і іншы спрактыкаваны музейшчык, лаўрэат прэміі “За духоўнае адраджэнне”, галоўны захавальнік фондаў Мемарыяльнага музея-майстэрні Заіра Азгура Мікола Паграноўскі:

— Гэта добра, што з'явіўся такі салідны кодэкс. Але не трэба цешыцца ілюзіямі ды ставіць кропку ў пытанні заканадаўчага рэгулявання сферы. Памкненне да дасканаласці павінна быць несупынным. Тым больш, падчас падрыхтоўкі розных істотных ці не вельмі моманты маглі

выпасці з поля ўвагі, і без іх стала цяжкавата працаваць. Часам нават спецыялісты з органаў кіравання галіной, куды мы звяртаемся па кансультацыю, не могуць параіць, як лепш паступаць у новых варунках.

На думку суразмоўцы, шмат у чым у гэтай сітуацыі вінаватыя самі работнікі музеяў. Калі ў свой час ішло абмеркаванне праекта кодэкса, і кожны мог зрабіць свае заўвагі, большасць музейшчыкаў да гэтага паставілася не надта ўважліва.

— Таму мы і атрымалі тое, што атрымалі, — кажа спадар Мікола. — Іншая справа, ніхто не мог і падумаць, што разам з прыняццем кодэкса адменяць і тую ж “Інструкцыю № 44”.

ЗАХАВАЛЬНІК АБО КЛАДАЎШЧЫК?

Кодэкс увабраў у сябе цэлы шэраг раней дзейных інструкцый і палажэнняў, якія спынілі сваю дзейнасць разам з яго прыняццем. Але пэўныя аспекты музейнага жыцця не атрымалі ў ім належнага адлюстравання. У іх ліку і два вельмі важныя дакументы.

Адзін з іх — тая самая загадкавая “Інструкцыя № 44”.

Яе поўная назва можа выклікаць зубны боль у чалавека старонняга: “Аб парадку камплектавання музейных фондаў, унутрымузейнага ўліку, навуковай апрацоўкі і захоўвання музейных прадметаў і музейных калекцый, уключаных у Музейны фонд Рэспублікі Беларусь, навукова-дапаможных і сыравінных матэрыялаў”. Тым не менш, яна вызначала ці не ўсе бакі як унутранага жыцця музея, так і яго стасункаў з вонкавым светам. За выключэннем хіба працэсу паступлення артэфактаў у музей — яго рэгуляваў другі са згаданых дакументаў, “Палажэнне аб фондава-закупачнай камісіі музея”.

У кодэкс увайшлі толькі асобныя іх часткі. Напрыклад, зніклі статусы і абавязкі адказнага захавальніка і галоўнага

захавальніка фондаў — гэтых найбольш важных асоб у жыцці кожнага музея. Сярод музейшчыкаў нават пайшлі пагалоскі, што сям-там падумваюць і пра “скасаванне” саміх галоўных захавальнікаў. Хаця менавіта на іх, па сутнасці, трымаецца музейная работа. І ў адпаведнасці з “Інструкцыяй № 44”, і згодна з традыцыяй і метадалогіяй работы галоўны захавальнік з'яўляўся, фактычна, сукіраўніком музея. Яго распараджэнні былі абавязковыя для ўсіх.

— Калі раней я працаваў галоўным захавальнікам у мастацкім музеі, яго легендарны дырэктар Юрый Карачун заўжды мяне прадстаўляў наступным чынам: “Гэта — першы чалавек у музеі пасля мяне. Але ў працоўных пытаннях я пасля яго!” — распавядае Мікола Паграноўскі. — І ў дадзеным выпадку ён падвышаў мой статус не дзеля прыгожага слоўца ці ад асабістай сімпатыі. На галоўных захавальніках “вісіць” не толькі ўся навукова-фондавая, даследчыцкая і захавальніцкая работа, але таксама і рэстаўрацыя, выдача ці прыём

на выставы артэфактаў. Без іх не атрымаецца і экспазіцыйная работа, а значыць, і экскурсійная.

Сёння ж, як адзначыў мой суразмоўца, у заканадаўчай базе нідзе не прапісана, хто такі галоўны захавальнік. Таму і фактычны іх статус спляжаны. Распаўсюджваецца меркаванне, нібы галоўны захавальнік — гэта проста кладаўшчык, у якога ўсё павінна быць падлічана, і не болей за тое.

У ЧАКАННІ ЗМЕНАЎ

Зразумела, казаць пра хібы нарматыўнай базы як непераадольную перашкоду для музейнай дзейнасці не выпадае. Музеі працягваюць сваю працу, у той ці іншы спосаб прыстаёўваючыся да новых варункаў.

Як адзначыла дырэктар Ашмянскага краязнаўчага музея імя Францішка Багушэвіча Настасся Навіцкая, у іх установе не вельмі вялікія аб'ёмы ўнутранага дакументазвароту, звязанага з фондавай дзейнасцю, таму яны здолелі адносна лёгка перайсці на новыя нарматывы. Буйным жа музеямі гэта зрабіць даволі цяжка.

Прыкладам, Мікола Паграноўскі прызнаецца, што яны ў музеі Заіра Азгура дагэтуль вымушаныя працаваць “па-старому”, згодна з музейнай метадалогіяй. Да ўсяго, дзяржавай былі выдаткаваныя вялізныя сродкі на распрацоўку і ўкараненне аўтаматызаванай сістэмы ўліку. Імгненны пераход на новыя правілы азначаў бы адмаўленне і ад работы з ёй. Таму, на думку спадара Паграноўскага, варта пераходзіць паступова.

Адным з вайсцяў магло б стаць прыняцце кожнай канкрэтнай установай уласнай інструкцыі, якая б рэгулявала непасрэдна яго дзейнасць. Як адзначыла дырэктар пінскага Музея беларускага Палесся Ірына Дзямчук, Кодэкс аб культуры — гэта даволі зручны дакумент. Але ж і ўнутраныя інструкцыі ў іх музея таксама ёсць:

— У нас на аснове 44-й інструкцыі была распрацаваная і зацверджаная ўласная, па ёй мы працуем ужо дзесяць гадоў. Калі наша ўстанова была пераведзеная з рэспубліканскай у статус гарадской, мы перапрацавалі і зацвердзілі ўсе ўнутраныя дакументы, у тым ліку і яе.

Магчымаць распрацаваць уласную інструкцыю згодна з кодэксам у музеяў засталася. Аднак уся праблема ў тым, што адсутнічае метадалагічнае яе абгрунтаванне.

— Мы ўжо падалі ў Міністэрства культуры прапановы, датычныя музейнай часткі, — паведаміў Сяргей Вечар. — Спадзяемся, заўвагі, зробленыя ўсімі нашымі калегамі — не толькі з Нацыянальнага мастацкага — будуць пачутыя.

У прыватнасці, на думку суразмоўцы, у кодэксе павінна “з'явіцца” атэстацыя рэстаўратораў і акрэсленая сутнасць пасады галоўнага захавальніка.

— Ліквідаваць вузкія месцы кодэкса — не такая і вялікая праблема, — мяркуе Мікола Паграноўскі. — Звычайна, калі прымаюць той ці іншы закон, праз пэўны час у яго ўносяць папраўкі альбо нават істотна мяняюць. Гэта нармальна і натуральна — самажыццё так дыкуе. Галоўнае, каб максімальна ўлічылі ўсе наяўныя заўвагі.

Як адзначыла Наталія Задзяркоўская, запыт аб унясенні зменаў у кодэкс разасланы па ўсіх установах культуры. Як запэўніла суразмоўца, работнікі галіны — і, у тым ліку, Нацыянальнага мастацкага музея — могуць не сумнявацца, што іх заўвагі будуць уважліва вывучаны.

са знакамітым “Бетонам” РТБД апынуўся і “Сіндром Медэі”, а таксама спектакль “Калгаснікі” Цэнтра беларускай драматургіі, які месціцца пад крылом тэатра).

На новай пасадзе Уладзіміру Міхайлавічу таксама няма патрэбы вынаходзіць ровар. Хутчэй, належыць пераасэнсаваць, як

льм” — гэта і студыя анімацыйных фільмаў, і студыя дакументальнага кіно “Летапіс”. Калектывы, якім не трэба нагадваць пра свой прафесійны ўзровень, — імёны творцаў добра вядомыя калегам бліжняга і далёкага замежжа, стужкі бяруць прызы на самых рэйтынгавых фестывалях. Высакаякасны нацыянальны кінапрадукт існуе! Аднак усё няк не запрацуе сістэма піяру і маркетынгу, якая б давала тэгулаваньня карціны да масавага глядача.

ПРАДУКТ ДОЎГІХ ГАДОЎ

Імпрэза ў Нацыянальнай акадэміі паказальная таксама і з той прычыны, што яна стала першай афіцыйнай

най часткі, яшчэ раз падкрэсліла відавочнае: паміж глядачом і аніматарамі дагэтуль існуе прорва, якая ўтварылася зусім не па віне апошніх. Нездарма аўтар ідэі “Аповесці” і адзін з яе рэжысёраў Ігар Волчак у фінале прамовіў: “Хацелася б, каб фільмы даходзілі да аўдыторыі”.

“А ДЗЕ ГЭТА МОЖНА ПАБАЧЫЦЬ?”

За тыя трынаццаць гадоў, што назіраю за дзейнасцю айчынных аніматараў, бачу адну і тую ж карціну: таленавітыя рэжысёры ствараюць стужкі, высокую якасць якіх прызнаюць на самавітых міжнародных фестывалях, але пры гэтым па-

ды самым аб’ёмным і фундаментальным. Рэжысёр Міхаіл Тумеля назваў яго яднаючай пляцоўкай, на якой змаглі сустрэцца старэйшае пакаленне мультыплікатараў і моладзь — напрыклад, у апошнім выпуску паўдзельнічалі амаль усе студэнты Акадэміі мастацтваў, якія вучыліся на аніматараў на курсе Алега Белавусава і Алены Пяткевіч. “Аповесць” прадэманстравала ўсю палітру анімацыйнай тэхнікі, якую бліскуча засвоілі нашыя творцы (у адной з серый можна нават 3D пабачыць). Чакалася, што кароткаметражкі з’явіцца на тэлебачанні (хаця б нават застаўкамі перад рэкламнымі блокамі) альбо ў метро (сапраўды, яны былі б там куды болей да месца, чым сённяшняя дзіўная падборка відэазамалёвак кшталту “гэта смешна”). Аднак нешта ізноў пайшло не так.

Здавалася б, дадзеным матэрыялам перш-наперш павінна было зацікавіцца Міністэрства адукацыі — чым не наглядны дапаможнік для вывучэння краязнаўства? Міхаіл Тумеля распавёў пра сваю сястру — выхавальцу ў дзіцячым садку, якая навучае падапечных геаграфіі Беларусі з дапамогай “Аповесці”. На жаль, не ва ўсіх ёсць родзічы-аніматары... Калі ж сур’ёзна, прадукт такой якасці павінен паўсюдна выкарыстоўвацца ў сістэме адукацыі. У Год малой радзімы гэта будзе як ніколі дарэчы!

Між іншым, тым жа спадаром Тумелем створаны яшчэ і 16-серыйны праект “Прымаўкі”. Ігар Волчак зрабіў фільмы для дзяцей “Акіяны” і “Фразеалагізмы”. Ці ўдасца вывесці з ценю гатовыя адукацыйныя праграмы?

— Гэта страшэнная бяда, што ніхто не ведае нацыянальнай анімацыі, — эмацыйна прасягвае Аляксандр Ленкін. — Між іншым, на “Беларусьфільме” працуюць вышэйшага гатунку прафесіяналы, а айчынныя студыі анімацыйных фільмаў — кінамайстэрня еўрапейскага ўзроўню!

Як слушна зазначыў Ігар Волчак, кінагаліна — гэта не толькі вытворчасць, але і пракат. Усе правы на анімацыйныя стужкі належыць “Беларусьфільму”, таму ёсць надзея, што новае кіраўніцтва зможа змяніць сумную сітуацыю з іх працоўваннем на рынку.

На запыт “што рабіць?” аніматары даўно ведаюць адказ: запрашаць менеджараў, якія будуць стала вывучаць патрэбы аўдыторыі, дамаўляцца аб выпуску дыскаў, шукаць рынкі збыту прадукцыі і гэтак далей. Міхаіл Тумеля ў чарговы раз прыгадаў, што мы жывём у эпоху інтэрнэту, і было б лагічна, каб на сайце нацыянальнай кінастудыі ці на адмысловым YouTube-канале выкладвалася б айчынныя мультыплікацыя. Яна збірала б лайкі, прагляды і такім чынам прыцягвала б увагу да працы анімацыйнай студыі ў прыватнасці, а таксама да “Беларусьфільма” ў цэлым.

— Мэта такіх імпрэз у тым, каб пачуць адзін аднаго, — падсумаваў Міхаіл Тумеля. — Калі хто-небудзь прыслухаецца і ў продажы з’явіцца DVD з “Аповесцю” ці дыск кшталту “Залатая калекцыя анімацыі”, калі будзе заснаваны адмысловы сайт, прысвечаны нацыянальнай анімацыі, дзе можна будзе легальна пабачыць нашы работы і стужкі папярэднікаў — гэта ўжо стане вялікім дасягненнем.

Новая гісторыя (не)знаёмай “Аповесці”

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

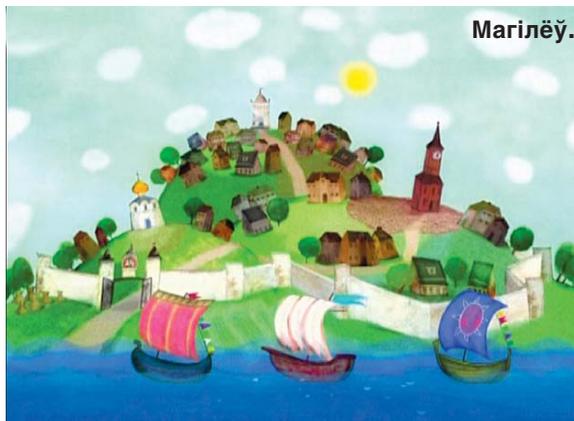
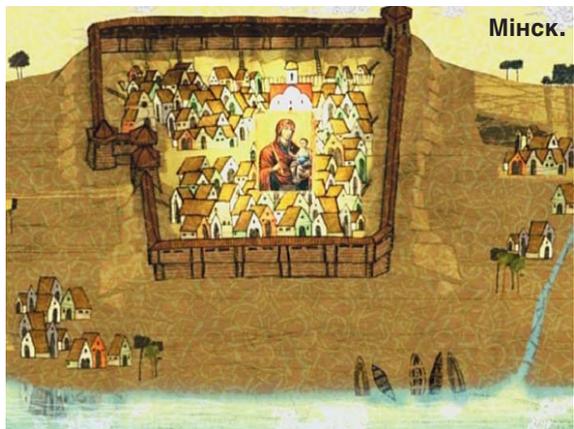
Уладзімір Карачэўскі ўсяго другі тыдзень як заняў крэсла генеральнага дырэктара Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”. Яму яшчэ патрэбна ўвайсці ў курс спраў вялізнага кінакомплексу, аднак першыя крокі новага кіраўніка выглядаюць даволі ўпэўненымі. І даюць надзею на выхад установы на іншы ўзровень асэнсавання як сваіх дасягненняў, так і недахопаў.

НАЗАПАШАНЫ ВОПЫТ — НА КІНАРЭЙКІ

У апошнія некалькі месяцаў назва нацыянальнай кінастудыі як ніколі часта гучала ў інфармацыйнай прасторы. Праўда, нярэдка яе прадукцыя атрымлівае ад мас-медыя негатыўную характарыстыку. Адміністрацыя “Беларусьфільма” крыўдзіцца, але ж, насамрэч, справа не ў злоснай “журналісцкай змове”. Год за годам СМІ акрэслівалі адны і тыя ж праблемы айчыннай кінавытворчасці, аднак якая-небудзь сур’ёзная спроба іх вырашэння з боку кінастудыі так і не назіралася. І гэта нягледзячы на тое, што летась Міністэрства культуры краіны правяло шырокамаштабную калегію па вострых і надзённых пытаннях айчыннай кінасферы. Хочацца верыць, што з прыходам ва ўстанову гендырэктара новай фармацыі ў ёй нарэшце актыўна запрацуюць маркетологі і менеджары — бо, як неаднаразова гучала і са старонак “К”, нашай кінастудыі неабходна наладзіць эфектыўны прамоўшн.

У мяне сапраўды шмат спадзяванняў на спадара Карачэўскага, бо за чатыры гады як дырэктар Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі ён змог дабіцца нават нечакана добрых вынікаў, не ствараючы “новы” тэатр, а наладжваючы эфектыўную працу маркетынгавага аддзела.

РТБД хутка заняў нішу трэндавага тэатра, не губляючы пры такой папулярнасці высокую мастацкую планку. Адміністрацыя не перацэніла мастакам займацца творчасцю, пры гэтым актыўна прасоўвала іх дзейнасць у інфармацыйнай прасторы. У выніку гучныя тэатральныя падзеі сталі канцэнтравацца ў РТБД: драматургічны конкурс, што ўзбагаціў тэатры краіны новымі рэпертуарнымі назвамі, першая ў Беларусі пастаноўка п’есы Віктара Марціновіча, першы радок у топ-10 найлепшых спектакляў 2017 года па версіі айчынных крытыкаў (дарэчы, у тым шорт-лісце разам

дзейсна прасоўваць на рынку тое, што маем. Пагадзіцеся, 94 гады існавання кінастудыі — гэта салідны тэрмін. У актыве — назапашаны багаты прафесійны досвед і сфарміраваны калектыв, прадстаўнікі якога запрацавалі і за межамі нашай краіны.

Падчас усіх абмеркаванняў будучыні кінастудыі заўсёды гавораць пра вытворчасць ігравых стужак (да якіх, чаго ўтойваць, сапраўды склаўся стос пытанняў), але чамусьці забываюцца, што “Беларусьфі-

прэзентацыяй праекта. Між тым, здымкі апошняга эпизоду завяршыліся яшчэ тры гады таму! Супрацоўнік анімацыйнай студыі Канстанцін Андрушчакін стварыў для цыкла шыкоўнае меню. Аўдыторыі паказалі высакаякасны забаўляльна-адукацыйны прадукт, гатовы для камфортнага выкарыстання (бяры і хоць сёння DVD выпускай) і... практычна невядомы шырокаму колу беларусаў.

Размова з аўдыторыяй, якая адбылася пасля завяршэння афіцый-

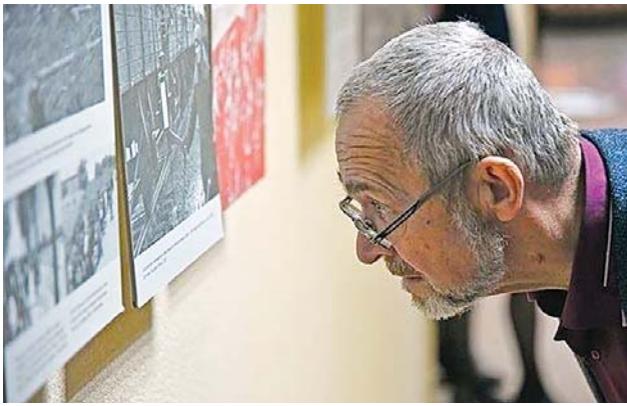
знаёмства з іх фільмамі можа толькі вузкае кола набліжаных да студыі. Калі распавядзеш камусьці пра дасягненні айчыннай анімацыі, самае папулярнае пытанне “А дзе гэта можна пабачыць?”

Каб адчуць маштаб праблемы, варта прывесці ў прыклад тую ж “Аповесць”: з 2006 года ў працы над ёй узяў удзел 21 рэжысёр, восем з якіх рабілі тут першыя крокі ў прафесіі. Па словах аніматара Аляксандра Ленкіна, за апошнія 20 гадоў гэты праект стаў для сту-

Расшыфроўка імгнення

Мы шчыра верым, што наша памяць — гэта нашы ўласныя ўспаміны. Мы памятаем пра сваё дзяцінства, сям'ю ды наогул пра наш род. Але насамрэч носьбітамі памяці часта з'яўляюцца нейкія артэфакты — бабуліны ручнікі, акуллары дзядулі, татавы гальштукі ці наш першы ровар, які “перайшоў у спадчыну” ад старэйшага брата. Без погляду на іх мінулае часцяком проста забываецца. Сапраўднымі ж архівамі памяці з'яўляюцца сямейныя фотаальбомы.

Генадзь ВОХІН / Фота з архіва
Гістарычнай майстэрні імя Леаніда Левіна

Менавіта праз фатаграфіі канкрэтных падзей мы можам спазнаць увесь свет.

Культура памяці — гэта тое, што і ствараецца намі, і стварае нас саміх такімі, якімі мы ёсць. І адным з асноўных кірункаў у ёй з'яўляецца вывучэнне мінулага пры дапамозе фотавываў, чым і займаецца такі модны цяпер напрамак, як візуальная антрапалогія. Менавіта гэтай тэме быў прысвечаны чарговы семінар “Фотакрыніцы і “бачанне” гісторыі, якое яны ствараюць”, праведзены ў мінскай Гістарычнай майстэрні імя Леаніда Левіна ў рамках штомесячных сустрэч Клуба вуснага гісторыка.

Як адзначылі арганізатары мерапрыемства, фатаграфія — гэта не проста выявы нейкіх месцаў, людзей, рэчэй або фіксацыя падзей, а пэўная хроніка часу, якая пры гэтым мае і ўласны асаблі-

васці. І важнае значэнне тут надаецца менавіта сямейным фотаальбомам.

— Гэта не толькі візуальная інфармацыя пра рэчы, побыт, моду і аздабленне інтэр'ераў, — адзначыла дырэктар Гістарычнай майстэрні Ірына Кашталян. — Кожны з фотаздымкаў мае рысы, характэрныя для свайго часу. Таму фатаграфія з'яўляецца вельмі каштоўнай гістарычнай крыніцай. Фотаздымак здольны не проста перадаваць інфармацыю, але і фарміраваць пазіцыю, стаўленне да пэўнай падзеі ці асобы. Вось чаму вельмі важна навучыцца глядзець на фатаграфію крытычна.

Паводле яе слоў, праз мікрагісторыю сямейных фатаграфій заўжды можна пабачыць і макрагісторыю.

можна даведацца значна больш пра гісторыю.

Так, прапанаваны для аналізу прапагандысцкі нямецкі кадр часоў Другой сусветнай вайны, на якім цікаўныя дзеці разглядаюць аўтамабіль, насамрэч сведчыць пра адну з самых змрочных старонак гісторыі акупіраванага Мінска. Па нумары аўта “SS 1” можна зразумець, што той належаў аднаму з кіраўнікоў нацысцкай Германіі Генрыху Гімлеру, а сам здымак быў зроблены падчас яго візіту ў Мінск і быў звязаны са знішчэннем душэўнаворых людзей — пацыентаў псіхіятрычнага шпіталю ў Навінках.

Алеся Пчолка, якая прэзентавала праект па рабоце з гістарычнай фатаграфіяй і ўзнаўленні сямейных архіваў “Веха”, распавяла прысутным пра магчымасці працы

з візуальнымі медыя і выкарыстаннем у іх сямейнай фатаграфічнай спадчыны. Па яе словах, здабыткі, якія захоўваюцца ў нашых сямейных фотаальбомах, даюць магчымасць нам спазнаваць макрагісторыю на новым узроўні — не заўжды мінулае можа быць спазнаным і зразумелым праз даты і лічбы, якія звычайна ўтрымліваюцца ў падручніках:

— Гісторыя не дае нам канкрэтных ведаў пра асабістае жыццё людзей. А вывучэнне фотаальбомаў можа дапамагчы спасцігнуць вехі жыцця нашых сваякоў і блізкіх праз уключэнне іх у кантэкст вялікіх падзей, і гэта дапаможа зразумець макрагісторыю.

Найбольш уражальным прыкладам практык візуалізацыі сямейных гісторый Алеся Пчолка азначыла традыцыю “пахавальных фатаграфій”, калі вакол труны нябожчыка збіраліся ўсе родзчы і блізкія. Такая звычайнасць захавалася аж да 1970 — 1980-х гадоў. Хаця і дагэтуль раз-пораз у нас у краіне можна напаткаць на хаўтурах чалавека з фотаапаратам, якому пазіруюць людзі ў жалобе.

Відавочна, гэты звычай можа сведчыць шмат чаго пра гісторыю роднага краю — і не

толькі пра стаўленне простых людзей да смерці. Нездарма ж традыцыя была распаўсюджаная ў міжваенны час перадусім у Заходняй Беларусі — больш багатыя “заходнікі” маглі дазволіць сабе наймаць прыватнага фатографа, каб назўжды захаваць вобраз блізкага чалавека. У БССР сяляне не толькі не мелі фінансавай мажлівасці заплаціць за гэтую раскошу, але і майстроў фотасправы вельмі бракавала. А прыватных фатографаў у 1930-я гады проста не было.

Сапраўды, гістарычны аналіз фотаздымкаў — праца нялёгкая. Але плён такіх інтэлектуальных высілкаў заўжды прыносіць адкрыцці. Даволі цікавы семінар завершаны, але пытанніў па сабе ён пакінуў больш, чым можна было ўявіць — занадта многа чаканняў ад быццам звычайных сямейных фотаздымкаў цяпер. Работа з гэтымі здабыткамі толькі распальвае інтарэс сапраўдных даследчыкаў. Метадалогія ёсць — варта толькі пачаць рабіць, а далей спыніцца будзе ўжо не так і проста. Аднак трэба памятаць, што фатаграфія — гэта вынік “творчасці” чалавека, і далёка не заўсёды яна насамрэч азначае тое, што нам паказвае.

Ці цяжка быць назіральнікам?

Тыповая сям'я — яна якая? Вялікая ці маленькая? Дружная альбо канфліктная? Можна, гэтыя людзі не родныя адзін аднаму, аднак іх лучыць любоў. А можна, іх знітоўваюць крэўныя повязі, але яны ніколі не могуць знайсці агульнай мовы. Выстава “Родны склон” у Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў закранае размаітыя праблемы трансфармацыі і разумення сям'і ў сучаснасці.

Ганна ШАРКО /
Фота аўтара

Назіральнікаў у “Родным склоне” можна падзяліць на два тыпы: тых, хто працаваў з уласнымі фотаархівамі, здымкамі, якія належалі бацькам, рэчамі, звязанымі з дзіцячымі ўспамінамі (Ігар Саўчанка, Уладзімір Парфянок, Віктар Гіліцкі, Ганна Бундзелева, Вольга Кірылава, Жанна Гладко, Сяргей Язлавецкі, Юлія Назарава, Валерыя Мігэльман), і тых, хто перапрацоўваў і пераасэнсоўваў чужыя, неспадзявана знойдзеныя на вуліцы ці ў сметніцы фотальбомы (Сяргей Кажамякі і Вольга Савіч).

Мастацтва беларускай фатаграфіі можна адразу пазнаць. Напрыклад, “Дзіцячы альбом” Сяргея Кажамякі на публікавалі ў розных выданнях, нават даследавалі. Энергетыка Ігара Саўчанкі адчуваецца і ў суседнім пакоі. Цяжка ўявіць яго здымкі па суседстве з творами малодшых калег, бо ён немінуха перацягне на сябе ўсю ўвагу. Таму “спецэфекты” Ганны Бундзелевай — маленькія здымкі на драўнянай кары,

Віктар Гіліцкі. З серыі “Апошні візіт”.

падсвечаныя рознакаляровай лямпай — пры ўсёй сваёй вынаходлівасці выглядаюць больш як цацка. Думаецца, такі атракцыён вельмі спадабаўся б усім актыўным карыстальнікам Instagram. У той самы час, створаная аўтаркай пакаёвая атмасфера дадае ўтульнасці стэрільным белым сценам выставачнай залы.

Фатаграфіі Уладзіміра Парфянка амаль безаблічныя — не толькі для таго часу, калі яны былі зробленыя (1990-я), але і для цяперашняга. Глядач нават губляецца і пачынае шукаць “сваіх” сярод незнаёмых твараў, а потым адразу разумее, што такія “свае” былі ўсюды, у любой эпосе.

Нельга не адзначыць і самы кранальны праект, можа, нават і самы зразумелы на

першы погляд — здымкі Віктара Гіліцкага пра апошнія дні жыцця яго дзядулі. Серыя падпарадкаваная пэўнай гісторыі, пабудаваная збоўшага драматургічна і мае трагічны фінал. Аднак калі глядач уступае ў камунікацыю з працамі фатографа, дык адразу мяняецца з ім месцамі і занурваецца ў сусвет іншага, пачынае суперажываць і адчуваць моцны боль за, здавалася б, чужога для яго чалавека. Аўтар жа аказваецца ў самым выгадным для сябе становішчы — цяпер ён назіральнік і яму менш балюча.

Сярод нефатаграфічных працаў сваёй містычнасцю палюхае відэаархіў бацькі Вольгі Кірылавай, якая таксама спрабавала адхіліцца ад сваіх пачуццяў і паглядзець на асабістае іншымі вачыма. Складана назіраць за ўрыўкамі

сямейных відэа ў маленькім, больш звыклым для фатаграфіі фармаце: ты нахіляешся бліжэй і становішся часткай чыёйсьці гісторыі.

Старое піяніна Жанны Гладко ўжо ніколі не зможа выдаваць гукі, але дасюль яно распавядае гісторыю стасункаў Жанны з бацькам. Хтосьці ў пакоі, дзе былі ўсталяваныя працы аўтаркі (часціны разламаванага інструмента, дапоўненыя гукавымі і візуальнымі эфектамі) сказаў, што тут складана знаходзіцца з-за празмернасці сэнсу. Насамрэч, прасторы, паветра і святла было настолькі мала, што здавалася, быццам ты сам замкнёны ў гэтым піяніна. Калісьці бацька Жанны на яе вачах пачаў разбіваць інструмент, і такі ўчынак стаў нагодай для доўгай і складанай творчай пра-

цы, якая вылілася ў асобны праект Inciting Force — спробу пераасэнсавання канфлікту аўтаркі з бацькам.

Куратары выставы Дзіна Даніловіч, Уладзімір Парфянок і Алена Пратасевіч падумваюць аб працягу “Роднага склона”, яго пераўтварэнні ў рэгулярны праект. Для гэтага патрэбныя новыя аўтары, якія жадаюць прадставіць сваю — або чужую — асабістую гісторыю нейкім асаблівым чынам. Ці пачаў хтосьці ўжо працаваць з сямейным архівам? Наколькі нашы людзі гатовыя дзяліцца з іншымі чымсьці патаемным — пакажа час. А пакуль “Родны склон” натхняе наведвальнікаў, і я дастаю з шафы свой вялікі сямейны фотаархіў. Можна, калісьці і ён убачыць свет.

Супраамат у аснове фантазіі

**У галоўнага мастака Вялікага тэатра Беларусі
Аляксандра КАСЦЮЧЭНКІ ўсё як па нотах.
Таму і падчас размовы з ім з нагоды яго 60-год-
дзя адчувалася падрыхтаванасць і сабранасць.
У паўзах паміж інтэрв'ю — абавязковы тэхнічны
нагляд за манцёркай дэкарацый на галоўнай
сцэне. Такая прадуманасць — рэзанамэ творцы,
бо фундаментальным патрабаваннем да сваёй
прафесіі ён лічыць дасканалую заглябленасць
у матэрыял і адказнасць за канчатковы вынік.**

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

— Маючы такі вялікі вопыт за плячыма, вы, напэўна, навучыліся вызначаць, хто з маладых сцэнографіў можа стаць Асобай.

— Не, за такое не возьмуся. Фарміраванне мастака — гэта сталая праца чалавека над сабой, заўсёднае памкненне расці. Хочацца бачыць у прафесіі тых, хто здольны мысліць, імкнецца да пазнання новага, не проста рыхтуецца да чарговага праекта, а сапраўды занурваецца ў прапанаваны матэрыял. Год таму я звярнуўся да Барыса Герлавана, каб ён накіраваў да нас кагосьці са студэнтаў. У тэатр прыйшла цудоўная Кацярына Шымановіч са сваімі захапляльнымі задумамі. Яна вельмі актыўна працуе. Акрамя сваіх непасрэдных абавязкаў, пачаткоўцы маюць магчымасць курыраваць спектаклі, якія ставяцца на нашай сцэне запрошаныя мастакі. Гэта — добры досвед, шанец на свае вочы пабачыць, як дзейнічаюць прафесіяналы з іншых краін, — і, у той жа час, знаёмства з разнастайным матэрыялам. Я бачу сваю задачу ў тым, каб падрыхтаваць Кацярыну да самастойнай працы, перадаць уласны досвед. Думаю, яна зможа стаць годным прадзюжальнікам мастацкіх традыцый Вялікага.

— На чьіх імёнах грунтуецца школа айчыннай сцэнаграфіі?

— Перш за ўсё я зачараваны працамі Барыса Герлавана. Гэта вялікі майстар! У сваім пачэсным узросце (а нядаўна яму споўнілася 80) ён актыўна працуе. У славу тага сцэнографа было безліч вучняў, якія працягваюць яго справу ў мастацтве. Зразумела, не ўсе з іх рэалізаваліся, але поспех у прафесіі залежыць не толькі ад ступені падрыхтоўкі моладзі, а і ад твайго мыслення, начытанасці, разумення той тэмы, з якой ты сутыкаешся.

— Каб крытыкі пасля не прыдзіраліся, што на падмошках шафа ці гадзіннік не з той эпохі?

— Так. Заклікаю моладзь шмат чытаць перад тым, як брацца за эскізы. Існуе ж мора літаратуры, ёсць доступ у інтэрнэт. Карыстайцеся, каб ваш вынік быў бездакорным і працаваў на ідэю спектакля. Сам я навучаўся ў Яўгена Чамадурава — яшчэ аднаго вялікага тэатральнага мастака. Праз усё жыццё нясу яго галоўны пастулат: нельга прыходзіць да рэжысёра непадрыхтаваным. Гэта непрафесійна. І непаважліва да чалавека, з якім працуеш. Калі хочаш павагі да сябе, трэба ставіцца з пашанай да калегі, умець аргументаваць (а не з пазіцыі “мне так падаецца”) адстойваць свае задумы. І, канешне ж, мець платформу, пабудаваную на прафесійнай літаратуры і аб’ёме асабістых ведаў.

— Прыгадваючы Чамадурава. У 2011 годзе, ужо пасля смерці дэкаратара, яго імя зноў з’явілася ў афішы Вялікага...

— Так, разам з галоўным рэжысёрам нашага тэатра Міхаілам Панджавідзэ мы вырасілі абраз для чарговай версіі “Аіды” эскізы Чамадурава. Прывітаюся, ключавым момантам для гэтай ініцыятывы стаў прыклад Татарскага тэатра оперы і балета: на пачатку стагоддзя там паставілі “Аіду” са сцэнаграфіяй сьлынага майстра. Для мяне той казанскі спектакль стаўся адкрыццём: адна справа вучыцца ў яго, а іншая — пабачыць, як велічна і эфектна яго ідэі выяўляюцца на сцэне.

— Ці не падаецца вам, што тэатральны мастак даволі часта трапляе ў цень: публіка і масмедыя часцей гавораць пра рэжысёра ды акцёраў.

— Не ведаю, наколькі ўвогуле нам патрэбна выпінаць сваё імя. Па маім глыбокім перакананні, тэатральны мастак — больш рамеснік. Нас запрашаюць, задаюць арыенціры — і мы выконваем

пастаўленыя задачы. Што такое спектакль? Калектыўная праца, у якой поспех залежыць ад усіх. Мастак-пастаноўшчык — толькі адзін з яго складнікаў. Знайсці агульныя кропкі судакранання з балетмайстрам і рэжысёрам — гэта таксама мая прафесійная задача.

Асабіста я — чалавек сціплы. Мне дастаткова таго, што

ці. Наколькі вам падабаецца ўсеагульная лічбавая візуалізацыя?

— Мне падабаецца здзіўляць публіку. Я бачу, што магчымасці тэатра бязмежныя. Абмяжоўвацца яны могуць толькі фантазіяй рэжысёра і мастака. Глядач сёння выхаваны тэлебачаннем, і ўразіць яго няпроста. Відэатэхніка і стэрэаэфекты ўзбагачаюць

ны з пад’ёмнымі механізмамі. Да гэтага моманту мы самадудкоўваліся, разбіраліся, як працаваць з плунжарнай сістэмай, а ў Міхаіла Аляксандравіча быў ужо вопыт дзейнасці на такіх пляцоўках.

Аднак не думаю, што кожны раз варта задзейнічаць машынерыю напоўніцу. У сцэнічным афармленні можна выкарыстоўваць кропкавыя “фокусы”. Невыпадкова ў маіх спектаклях з’яўляюцца прыдумкі — штораз новыя.

— Працягнем ланцук паранання: сённяшня тэатральная моладзь часцяком лічыць традыцыйна стварэння макета архаікай, аддаючы перавагу камп’ютарнаму мадэляванню.

**Праз усё жыццё нясу
галоўны пастулат
Чамадурава: нельга прыходзіць
да рэжысёра непадрыхтаваным.**

я працую па прафесіі, на якую вучыўся, магу рэалізоўваць свае ідэі ў найлепшым тэатры краіны, маю запрашэнні на пастаноўкі на замежных сцэнах. І, галоўнае, — атрымліваю задавальненне ад працы з цікавымі людзьмі.

— Дарэчы, пра адукацыю. Маючы дыплом тэатральнага мастака, вы праз нейкі час пайшлі на навучу ў Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.

— Справа ў тым, што працаваць у Вялікі ў першы раз — у 1994 годзе — я прыйшоў у якасці бутафора, пасля мне прапанавалі пасаду загадчыка мастацка-пастаноўчай часткі. Мой непасрэдны кіраўнік пабачыў ува мне арганізатарскія здольнасці — і прапанаваў паступіць у Акадэмію кіравання. Пра тую вучобу я зусім не шкадую. Праца мастака-пастаноўшчыка мае на ўвазе ўзаемадзеянне з вялікай колькасцю людзей. Толькі ў маім аддзеле працуюць канструктары, макетчыкі, два мастакі. Таму ўменне паставіць патрэбныя задачы і арганізаваць вытворчы працэс неабходнае для працы нават у творчай прафесіі.

— За час вашага служэння тэатру ў сцэнаграфіі значна змяніліся тэхнічныя магчымас-

Эскіз дэкарацый да оперы “Сельскі гонар” (2017).

выяву на сцэне, але ў музычным тэатры візуальны шэраг не зможа падмяніць галоўнага — выканаўцу. Я бачу работу мастака-сцэнографа ў тым, каб дапамагчы і ўяўленню глядача, і выступленню артыста, бо спеваку таксама павінна быць камфортна на сцэне.

— Падчас рэканструкцыі ваш тэатр узбагаціўся шыкоўнай машынерыяй. Вас задавальняе тое, у якім аб’ёме яна задзейнічана ў пастаноўках?

— Верагодна, у рэпертуары кожнага калектыву ёсць знамяныя спектаклі, па якіх праглядаецца развіццё творчых і тэхнічных магчымасцяў. Для нас такой пастаноўкай восем гадоў таму была опера Вердзі “Набука” (цяпер знятая з рэпертуару). Міхаіл Панджавідзэ ў той час прапанаваў задзейнічаць усю тэхніку сцэ-

ны з пад’ёмнымі механізмамі. Да гэтага моманту мы самадудкоўваліся, разбіраліся, як працаваць з плунжарнай сістэмай, а ў Міхаіла Аляксандравіча быў ужо вопыт дзейнасці на такіх пляцоўках.

Аднак не думаю, што кожны раз варта задзейнічаць машынерыю напоўніцу. У сцэнічным афармленні можна выкарыстоўваць кропкавыя “фокусы”. Невыпадкова ў маіх спектаклях з’яўляюцца прыдумкі — штораз новыя.

— Я гэтага не разумею, бо тут размова ідзе пра азы прафесіі. Ніхто ж не здзіўляецца, што музыканту патрэбна граць гамы. Так і мастак павінен, па-першае, мець вобразнае ўяўленне пра той маштаб, у якім ён працуе, а па-другое — разумець, з якіх матэрыялаў будучы вырабляцца дэкарацыі. Кожны з іх мае характэрныя фізічныя ўласцівасці, ад якіх залежыць, які будучы дэкарацыя пачне ўспрымаць сцэнічнае асвятленне, паглыне яна ці адаб’е гук. Важна, ці дазваляць рэалізаваць задуманае інжынерныя магчымасці сыравіны. Падчас дзеяння неабходныя хуткія перамены дэкарацый, што вымагае ад мастака канструктыўных варыянтаў іх трансфармацыі. І веданнем супраамату тут не абдыжешся: толькі на паўнаватарасным ма-

кеце можна даследаваць усе магчымыя акалічнасці. Мастаку патрэбна памятаць, што выпуск спектакля — задавальненне дарагое. А фактурны макет дазваляе вылічыць прыблізны кошт будучай пастаноўкі, класці каштарыс. І, канешне, дае ўяўленне рэжысёру, як яго прапановы ажыццявяцца на сцэне.

— Ці здаралася з вамі сітуацыя, калі на стадыі макета станаўлілася зразумелым, што папярэдняя ідэя не зможа быць рэалізаваная?

— Баюся сурочыць, але ў мяне такога не было. Неаднаразова атрымлівалася іншае: на сцэне ўсё выглядала нават лепей, чым на падмакетніку. Мо таму, што я папярэдне дасканала напампоўваю сябе ведамі пра аб’ект, над якім працую. Уважліва слухаю музычную аснову, і яна накіроўвае ў патрэбны бок. У мяне не бывае так, каб роўна ў 18 гадзін, калі час ісці дадому, адключаўся нейкі ўнутраны тумблер. Унутры ідзе непарыўны працэс. І мне вельмі падабаецца гэта ўласнае развіццё.

Нядаўна мною запушчаны “Кажан” Штраўса ў Адэскім оперным тэатры, паралельна раблю прыкідкі да оперы “Дон Паскуаль”. Не так даўно здаў макет да балета “Ганна Карэніна”, які можа з’явіцца ў рэпертуары нашага тэатра ў 2019 годзе. Таксама гатовы праект сцэнаграфіі да балета “Анастасія Слуцкая”, прэм’еру якой чакаюць у нашым Вялікім увосень. У цэлым, я зрабіў больш за 50 спектакляў — і ніколі не паўтараўся. Часам выканаць гэтую ўмову вельмі складана — скажам, новая пастаноўка “Тоскі” для мяне будзе ўжо трэцяй сцэнічнай версіяй гэтай оперы. Аднак прымушаць сябе мысліць нестандартна — гэта такі захапляльны працэс, які дапамагае мне атрымаць задавальненне ад сваёй працы.

У адной з нашых гутарак віцебскі жывапісец Аляксандр Слепаў распавёў, што калісьці прынёс сваім аднадумцам вядомы савецкі двухтомнік “Міфы народаў свету”. Мастакі, якія акурат шукалі назву для новага аб’яднання, натрапілі на артыкул пра міфалагічны і сімвалічны сэнс квадрата. Прачытанае ім спадбалася, і пытанне з назвай было хутка вырашана. А сімвалізм “Чорнага квадрата” прыйшоў у іх жыццё пазней.

З фактарам сакральнага членаў віцебскага “Квадрата” звязвае і тое, што многія з іх праводзяць прамыя паралелі паміж мастацтвам і рэлігіяй. Так, Аляксандр Малей і Віктар Шылко на адкрытых сваіх выстаў нязменна гавораць аб рэлігійнай прыродзе мастацтва. Пры гэтым вера кожнага можа адрознівацца. Але, як сказаў у размове з намі Валерый Шчасны, чыя творчасць выражае прышчыпы хрысціянскага экюменізму, кожны паважае веру іншых.

Пагутарыўшы з некалькімі былымі прадстаўнікамі аб’яднання, у чарговы раз пераканаліся, што “Квадрат” нікуды і не сыходзіў.

**Віктар ШЫЛКО:
“ІСНУЕ І ІНШАЯ ПЛАСТЫКА”**

Мы сабраліся, каб разам зрабіць тое, што яшчэ ніколі ў Віцебску не рабілі. Акрамя афіцыйных аб’яднанняў, ужо былі падобныя да нашай новай творчай групы і ў Маскве, і ў Ленінградзе. Іх удзельнікі прыслухоўваліся не да ідэолагаў, а да ўласнай душы і тварылі як хацелі, у адпаведнасці са сваім успрыманнем свету. У нашым асяроддзі мы прагнулі менавіта гэтага: працаваць не толькі так, як цябе навучылі — што ты нават і руку баішся сваю зрушыць — а тварыць свабодна, не звязаючы ні на каго. Мы разумелі, што, акрамя засвоенай намі ў навучальных устаноўх пластычнай анатоміі, існуе і іншая пластыка, якая праўляецца ва ўзаемдзеянні святла, ценю, светлавых плямаў — усё гэта трэба адчуваць унутры сябе. Трэба ўдумвацца, а яшчэ і інфармацыю адпаведную мець. Вось такія пытанні нас цікавілі.

**Аляксандр СЛЕПАЎ:
“МЫ ЁСЦЕ БЫЛІ АБСАЛЮТНА РОЗНЫМІ”**

У той час, каб арганізаваўся “Квадрат”, падобныя групы былі створаныя і ў Мінску — напрыклад, “Няміга”. У краіне наступіў такі момант, калі творчыя сілы сталі праўляць сябе свабодна і самастойна. Раней усё арганізавалася па ўказцы, і новыя абставіны былі для многіх ня-

Мікалай Дундзін. “Нож Казіміра”.

Аляксандр Слепаў. “Агні над возерам”.

Дзіця эпохі і Віцебска

Творчае аб’яднанне “Квадрат”, якое не так даўно адзначыла сваё 30-годдзе, не з’яўляецца выключна здабыткам мінуўшчыны — хая фармальна і спыніла сваё існаванне яшчэ ў 1994 годзе. Пра тое сведчыць і юбілейная выстава ў Віцебскім мастацкім музеі, і плённае дзейнасць многіх “квадратаўцаў”, якія маюць не толькі беларускае, але і міжнароднае прызнанне. “Квадрат” — гэта ўжо міфалогія і брэнд Віцебшчыны. І міфалогія — ва ўсіх без выключэння сэнсах слова.

Віктар Шылко. “Кампазіцыя №13”.

Аляксандр Малей. “Жалезны авал”.

звыклія — у тым ліку і для кіраўніцтва творчых саюзаў.

Мы, “квадратаўцы”, працавалі разам. Раней майстэрні ў нас знаходзіліся побач — у падвалах дома на вуліцы Жасткова. І гэта быў той бурлівы казан, у якім усё мы варыліся: абмяркоўвалі, спрачаліся, дзямлілі планами.

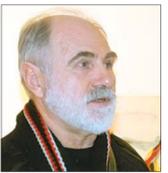
Самасе цікавае, што калі ўтвараўся “Квадрат”, пра авангарднае мастацтва ў нас вельмі мала хто ведаў. Мы арганізаваліся проста на падставе памкнення самастойна выказаць свае думкі і адрознівацца ад сацрэалізму.

Галоўным завататарам быў Аляксандр Малей, ён першы казачы кліч. Спачатку нас было 10 чалавек, потым некаторыя сышлі, а ў 1994 годзе Малей сам закрыў “Квадрат”. Напэўна, гэта правільна, таму што едначасна мастакоў патрэбна толькі на нейкім этапе. Ды і мы ўсе былі абсалютна рознымі. Але адчуваюцца сілы, якія пастаянна падтрымліваюць “Квадрат”, рэанімуюць яго на кожным новым часавым вітку.

На пачатку ў нас не было мэтанакіраваных сацыяльных работ, не было ў “Квадратце” нейкага заўзятага пратэсту. І толькі праз некаторы час пачалі з’яўляцца творы пэўнай сацыяльнай накіраванасці. Нонканфармізм таксама называюць нефармальным рухам мастакоў, неафіцыйным мастацтвам, ёсць яшчэ тэрмін “іншая культура”. Нейкіх дэсканальных алкрышчій, златных уразіць гледачоў і крытыкаў, у гэтым руху няма. Але, тым не менш, нонканфармізм з’яўляецца значнай часткай сусветнай культуры. Непазбежнасць яго для савецкага перыяду заключалася ў тым, што трэба было выправіць скурывленае і ўстапічнае стварэнне да самаго мастацтва, прыдушанага ідэалогіяй.

Вядома ж, “Квадрат” меў уплыў на мастацкае жыццё тагачаснай мастацкай прасторы Беларусі. Гэта зямля віцебская спаралізвала “Квадрат”. Нават у куды большых за наш гарадах СССР тады яшчэ спалі ці драмалі... Парануюваючы нашы творы з тым, што тады рабілася, я прыйшоў да высновы — каб “Квадрат” з’явіўся ў сталіцы, гэта быў бы рэзананс! А ў Віцебску ў нас атрымаўся хіба свіст. Але, думаю, паўнаватасная ацэнка нашай дзейнасці — наперадзе і значнае. Мы ведалі, што гэта будзе расшыфроўваць.

**Мікалай ДУНДЗІН:
“МЫ ВЫХАДЦЫ З ГАРЫШЧАЎ АБО СКЛЕПАЎ”**

Ёсць вельмі добры выраз: усё мы ролам з дзіцінства. Тое самае магу сказаць і пра “Квадрат”. Тады закладалася аснова, тая субстанцыя, што назаўсёды вызначыла нас як творцаў. Тады на Жасткова, 15 фарміраваўся братэрскі саюз маладосці. Нас нічога не аб’ядноўвала вонкава: ні грошы, ні слава, ні прыхільнасць да нейкага вызначанага кірунку. Гэта была тая свабода, калі мы стаялі на мяжы адчування, што адбуцца нешта новае і значнае. Мы ведалі, што гэта адбудзецца. І яно адбылося.

Георгій КАРЖАНЕЎСкі

Канешне, цяпер мы ўсе зусім іншыя, не такія, якімі былі 30 гадоў таму. Кожны стаў у дастатковай меры вядомым, і не толькі ў Віцебску. Кожны з нас вырас як нейкая сацыяльная адзінка, як асоба і як мастак. Я галерыст і выстаўляю многіх аўтараў. Але калі рыхтуеш выставы сваіх сяброў з “Квадрата”, шtorазу заўважаеш, наколькі яны сталі мацнейшымі, які энергетычны запал сыходзіць ад іх работ. Гэта не толькі мне так здаецца, гэта відавочна і для гледача.

У часы “Квадрата” мы хацелі адсыці ад рэалізму кудысьці ў зусім іншы бок. Мы будавалі свой свет і жылі ў ім. Нас непакоў ішоў пашук сваёй тэмы. Але з узростам я прыходжу да высновы: не так важна, што мастак адлюстравяў. Можна бохан хлеба намаляваць так, як гэтага ніхто не змог раней зрабіць.

Мы ўсе, у прыныцпе, выхадцы з гарышчаў або склепаў. Як правіла, наша пакаленне не мела добрых майстэрняў, мы арандавалі нейкія бойлерныя, нейкія катушкі са здохлымі галубамі і пацукамі. Але, думаецца, мы не сталі б тымі мастакамі, якія мы ёсць, калі б не прайшлі гэтую школу. Каб не тыя братэрскія гутаркі, што доўжыліся далёка за поўнач. Тады мы не маглі нагаварыцца адзін з адным. Нам было добра ўсім разам. Вось гэтая пазіцыя — быць разам, працаваць разам, тварыць разам, здзяйсняць нейкія вялікія справы разам — стала асновай, на якой стварылася аб’яднанне “Квадрат”. Як і трэба было чакаць, нехта павінен быў апынуцца ў цэнтры — і ім стаў Аляксандр Малей, які запаліў наша творчае вогнішча.

**Аляксандр МАЛЕЙ:
“НОНКАНФАРМІЗМ ЯК ГІСТАРЫЧНАЕ ПРЫЗНАЧЭННЕ”**

Без разумення сацыяльных прычын узнікнення “Квадрата” — як і ўсяго руху мастацкага нонканфармізму, у рэчышчы якога “Квадрат” развіваўся, — нельга ўсвядоміць і сутнасць нашага мастацтва. Нонканфармізм таксама называюць нефармальным рухам мастакоў, неафіцыйным мастацтвам, ёсць яшчэ тэрмін “іншая культура”. Нейкіх дэсканальных алкрышчій, златных уразіць гледачоў і крытыкаў, у гэтым руху няма. Але, тым не менш, нонканфармізм з’яўляецца значнай часткай сусветнай культуры. Непазбежнасць яго для савецкага перыяду заключалася ў тым, што трэба было выправіць скурывленае і ўстапічнае стварэнне да самаго мастацтва, прыдушанага ідэалогіяй.

Вядома ж, “Квадрат” меў уплыў на мастацкае жыццё тагачаснай мастацкай прасторы Беларусі. Гэта зямля віцебская спаралізвала “Квадрат”. Нават у куды большых за наш гарадах СССР тады яшчэ спалі ці драмалі... Парануюваючы нашы творы з тым, што тады рабілася, я прыйшоў да высновы — каб “Квадрат” з’явіўся ў сталіцы, гэта быў бы рэзананс! А ў Віцебску ў нас атрымаўся хіба свіст. Але, думаю, паўнаватасная ацэнка нашай дзейнасці — наперадзе і значнае. Мы ведалі, што гэта адбудзецца. І яно адбылося.

Георгій КАРЖАНЕЎСкі

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 3.)

БЕЗ РЭКЛАМЫ НА ВАПАРЭТА

Ад памяшкання — да папулярнасці павільёна. Вялізныя расцяжкі, якія заклікаюць наведаць азербайджанскі павільён, вапарэта з рэкламай, адмысловыя флаеры... Венецыянская біенале сучаснага мастацтва — гэта творчая фабрыка, скіраваная на пастаянную вытворчасць дадатковых “гызераў”, візуальных “зачэпак” і суправаджальных падзей. Але ўсе тыя вынаходлівыя спосабы патрабуюць дадатковай менеджарскай уключанасці — і сродкаў.

На жаль, з бюджэту на рэкламу Нацыянальнага павільёна ў Венецыі сродкі не былі вылучаны, — канстатаваў праблемны момант Раман Заслонаў. — Мы знаходзілі грошы на гэта ва ўласнай кішэні.

Куратар распавёў пра арганізацыю адкрытых круглых сталаў, на якія ён запрашаў крытыкаў і публіку ў Венецыі. Падобны фармат беларускія ўдзельнікі выкарыстоўвалі ўпершыню — хая ён з’яўляецца адной з распаўсюджаных практык форуму.

Уключася ў павільён — гэта толькі пачатак справы, а далей ідзе несупынная праца па пастаянным падтрыманні ўвагі да праекту. На жаль, пакуль мы толькі ўключаемся ў гэты працэс праз энтузіязм саміх мастакоў.

Падчас абмеркавання ўсплыла няпростая сітуацыя, калі на плечы мастака была ўскладзеная і падтрымка павільёна. На працягу ўсяго часу яго працы нехта павінен быў там знаходзіцца ў ролі даглядчыка — што, вядома, вымагае выдаткаў. Закрыць гэты радок каштарысу Раману Заслонаву дапамаглі выключна сяброўскія сувязі.

— Я імкнуўся ўсё зрабіць так, каб да нашай каманды ў арганізатары біенале не было аніякіх прэтэнзій, — падкрэсліў ён. — Намагаўся не падвесці краіну.

Раман прывёў лічбу наведвання павільёна ў Венецыі — каля 4 — 5 тысяч наведвальнікаў, а таксама падкрэслівае, што персанальны кантакт з публікай меў выключна станоўчы плён:

— Тыя мінакі, якія заходзілі толькі дзеля цікаўнасці, толькі на некалькі хвілін, нечакана для сябе ўцягваліся і глядзелі відэа да канца.

КАМУНІКАЦЫЯ З БІЗНЕСАМ ЁСЦЬ, АЛЕ...

У каталогу “Стала”, выдзеленым пра фінансавы падтрымкі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, на перадапошнім развароце згадваюцца спонсары і партнёры, якія дапамагалі летась беларускаму праекту прагучаць на сусветным аглядзе сучаснага мастацтва. Палаецца, што з падтрымкай бізнесу ў нас не ўсё так дрэнна.

— Безумоўна, камунікацыя са спонсарамі ёсць, — алкавае Раман Заслонаў на пытанне пра сіткавае прыватнага капіталу да біенале, — але пакуль яна толькі развіваецца. Мы памятаем пра ўдзел “Прыёрбанка” ў 2011 годзе, які дапамог праекту Kodex. Аднак часам знайсці паразуменне вельмі складана.

Выйсці з-за “Стала”

У гэтым кантэксце ўзгадваецца і меркаванне аднаго са спонсараў, да якога звярнуліся папярэднія ўдзельнікі біенале ад Беларусі. Ён адмовіў з той прычынай, што не ўбачыў мэтазгоднасці ўкладання ў праект — яго падтрымка за гэты час (тры-чатыры месяцы папярэдняга года) грамадскасць проста не паспее заўважыць.

НЕ ПРАХОДЗЬ МІМА!

Раман Заслонаў прыгадаў і праект Руслана Вашкевіча і Лізаветы Міхальчук “Беларускі павільён на 53-й Венецыянскай біенале”, які прыцягнуў вялікую колькасць увагі да сучаснага мастацтва ў 2009 годзе, выклікаўшы бурлівае абмеркаванне. На думку куратара “Стала”, тая выстава, што прайшла не ў Венецыі, а ў Мінску, стала штуршком да афіцыйнага ўдзелу Беларусі. Таму Раман захочае ладзіць конкурс канцэпцый на Біенале-58 нават яшчэ да таго, як з’явілася пэўнасць адносна фінансавання Нацыянальнага павільёна.

Меркаванні

Пра магчымыя і пажаданыя інавацыі павільёну мы папярэлі выказацца прадстаўнікоў арт-супольнасці.

Дзіна ДАНІЛОВІЧ, куратарка і фотамастачка

— Ніколі не брала ўдзел у конкурсе канцэпцый, але, магчыма, самы час пра гэта задумацца. Радуе, што дзяржава лічыць важным вылучаць сродкі на прадстаўніцтва ў такім сьлінным форуме сучаснага мастацтва, але асабіста мяне засмучае тэрмін, у які ладзіцца конкурс нацыянальных праектаў: звычайна ад яго абвешчання і да дэдаляйна — не больш за месяц. Мне палаецца мэтазгоднай ідэя абнародаваць тыя праекты, што ўдзельнічаюць у конкурсе. Важна, каб працэдура выбару канцэпцый была максімальна прызрыстай, — тады конкурс прыняты большую колькасць работ, з якіх можна абраць найлепшую.

Любоў ГАЎРЫЛЮК, арт-журналістка

— Мяркую, што ключ да вырашэння ўсіх пытанняў ляжыць у адным — рэфлексійнай практыцы. Як толькі мы пачынаем

— Чаму мы не можам распачынаць конкурс ужо цяпер, каб мастацка асяроддзе і публіка маглі шырока абмяркоўваць прапанаваныя задумкі? — задаецца ён пытаннем. — Ад гэтага мы ўсё толькі выйграем. А калі

цвяроза аналізаваць уласныя дзеянні (праекты, прадстаўніцтва і гэтак далей), алразу становіцца зразумелым, што менавіта варта скіраваць уласныя намаганні на тварэнне альтэрнатыўнай пляцоўкі падчас Венецыянскай біенале, прыцягваючы бізнес-партнёраў і ствараючы сістэму дакладнага кіравання працэсам.

Ші здольны сёння бізнес да падтрымкі падобнага кішталту ініцыятыў? У цэлым, фарміраванне моцных партнёрскіх стасункаў паміж дзяржавай і прыватнымі структурамі, мяркую, можа стаць адной з ключавых стратэгіяў для стварэння якасных праектаў у сферы мастацтва. Беларускія дзелавыя колы становяцца ўсё больш прафесійнымі ў азначаным кірунку і ўжо сёння прапануюць якасныя рашэнні.

Вядома, важны фінансавы бок і ўвесь корпус кіраўнічых намаганняў, але зыходзіць трэба менавіта з каштоўнасці і ўнікальнасці праекта як падзеі. Варта аналізаваць арганізацыйны аспект менавіта з гэтай пазіцыі. Запрашайце для рэфлексій дасведчаных экспертаў — бо знаходзячыся ўнутры працэсу і ў вузкім коле звыклых думак, цяжка заўважыць свае як недахопы, так і перавагі.

Ганна САМАРСКАЯ, арт-менеджар, куратар

— Як куратару мне цікава мысліць аб ідэі нацыянальнага праекта для Венецыянскай

конкурс па-ранейшаму застаецца закрытым — прынамсі, у тым сэнсе, што мы не ведаем, хто ўваходзіць у склад журы. Чаму б у наступны раз не адкрыць таямніцу? Гэта толькі павысіць давер да конкурсу і яго аўтарытэт. Другі момант — абмеркаванне прадстаўленых праектаў. Ва Украіне яны прэзентуюцца публічна, становяцца рабочым матэрыялам для адукацыйнага і ўнутрымастацкага працэсу. Чаму мы не можам зрабіць тое самае?

— Многія праблемы ўзнікаюць менавіта з прычыны позняга запуску, — падсумаваў дыскусію Раман Заслонаў. — Мяркую, што новы конкурс канцэпцый на ўдзел у Венецыянскай біенале варта правесці як мага раней. Няхай пераможца будзе мець болей часу, каб зрабіць свой праект.

Пераможца конкурсу куратарскай канцэпцыі на ўдзел у 57-й Венецыянскай біенале быў абвешчаны летась 10 лютага — ім і стала творчая каманда на чале з Раманам Заслонавым. А 11 мая гатовы праект ужо трэба было прэзентаваць у Венецыі. Па сутнасці, камісару павільёна завалася трошкі болей за тры месяцы, каб зняць памішканне, знайсці спонсараў і забяспечыць працу экспазіцыі на працягу ўсяго часу біенале.

Сучаснае мастацтва — яно не пра ідэалогію, а пра складаныя камунікацыі, мікракультуры і субкультуры. І гэта вымагае прызрыстай камунікацыйнай стасункаў на полі мастацтва, — перакананы мастак. — А наш

І, хая ўсе тэхнічныя складанасці ўдалося вырашыць, не будзе перабольшаннем сказаць, што тэрмін у тры месяцы — занадта малы, каб не дарабіць потым “па ходзе”.

K

Бог ведае, як нараджаецца ідэя для канкрэтнай камандзіроўкі. Падстава для гэтай, да прыкладу, узнікла так. У сталічнай букністыцы набыў за капейкі кнігу “Міншчына”. Разгарнуў наўздагад і прачытаў: капліца роду Завішаў збудавана ў XIX стагоддзі ў выглядзе... егіпецкай піраміды. З таго моманту не было на душы спакою, пакуль не прыдбаў білет да Узды. Пазнаёміўся з мясцовым краязнаўцам і пісьменнікам Дзмітрыем Вінаградывым і вырашыў, што пісаць буду пра краязнаўства, але пра краязнаўства дзейснае, практычнае, выніковае.

Яўген РАГІН, Мінск — Уздзенскі раён — Мінск / Фота аўтара

Краязнаўства, як клубна-бібліятэчная навука даследавання малой радзімы, павінна быць, па маім меркаванні, менавіта такім. Выніковым! У адваротным выпадку справа спыніцца на агульным шшытку ці альбомчыку, што запаўняецца ад рукі і ўтрымлівае пажоўклыя фотаздымкі сядзіб, маэнтаў ды помнікаў. Прынамсі, менавіта такія краязнаўчыя “дапаможнікі” даводзіцца бачыць і па сёння ў сельскіх бібліятэках і клубіках, чые супрацоўнікі дбайна вывучаюць мінулае малой радзімы. У лепшым выпадку, звесткі гэтыя пераведзены на электронныя носыбіты. А спытаешся ў мясцовых маладзёнаў, хто такі Касцюшка ці Каліноўскі, дык нічога асэнсаванага ў адказ і не пачуеш. Дык каму патрэбна краязнаўства дзеля краязнаўства?

1

2

Увасабленне ідэі

Больш чым перакананы, што сёння патрэбны выхад зусім на іншы ўзровень. І алгарытм тут павінен быць такім: колькі ёсць цікавых аб’ектаў ці асоб у раёне, столькі і творчых праектаў (і не толькі турмаршрутаў) мае з’явіцца ў планах мясцовых устаноў культуры. Да слова, з такой пастаноўкай краязнаўчай справы цалкам пагаджаецца і ўздзенскі краязнаўца ды літаратар Дзмітрый Вінаградаў.

— Чаму жыхары таго ці іншага раёна не ведаюць гісторыю свайго краю? — пытаецца ён і сам дае адказ. — Ды таму, што любы помнік-аб’ект ці знакамітая асоба становіцца часткай знаёмага з дзяцінства краявіду — бы кавалак неба ці ўскраек лесу. Вось вока і замальваецца. А з аб’ектамі і асобамі працаваць трэба сістэмна.

Чым не эпіграф для майго артыкула?

БУЛЬВАР КРАПІВЫ

Папярэджаю: нікога не жадаю абвінаваціць у творчай пасіўнасці. Проста разабрацца хачу, чаму для асобных з нас турэцкі бераг больш мілы і знаёмы, чым родны нёманскі пясочак? І які канкрэтна цяжар адказнасці кладзецца пры гэтым на рэгіянальныя ўстановы культуры? Уздзеншчына з гэтай нагоды абрана зусім невыпадкова. Адзін з самых насычаных раёнаў Міншчыны на гістарычныя, архітэктурныя, сакральныя, прыродныя цікавосткі, на выбітных асоб, што яркава

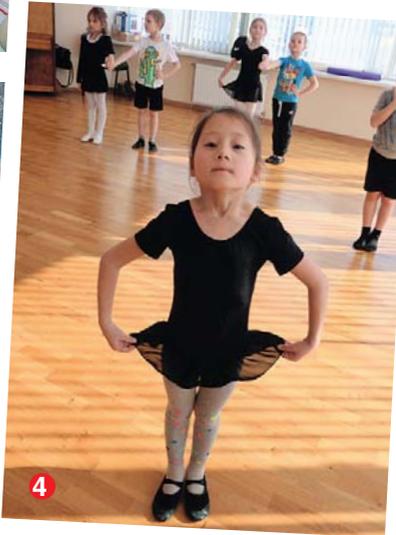
6

А выніковасць краязнаўства?

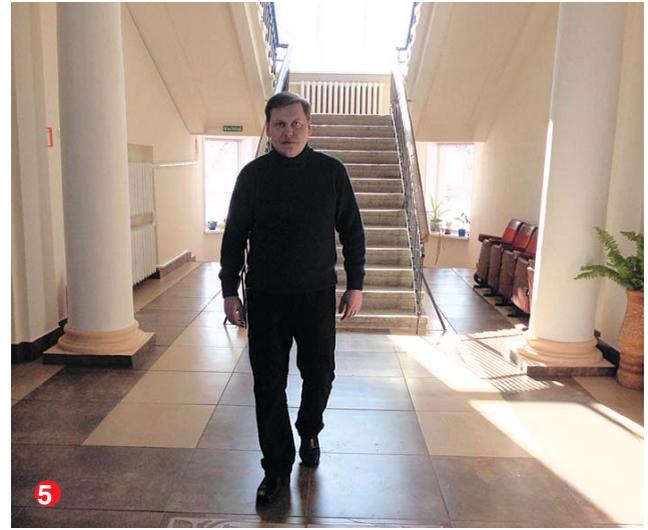
Уздзеншчына: ад піраміды да дьямента, ад Крапівы да Ёдкі

3

4

5

На здымках:

- 1 Намеснік старшыні Уздзенскага райвыканкама Анжэла Федчанка (злева) і начальнік мясцовага аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Алена Спірына. А за імі — будучы бульвар Крапівы.
- 2 А суправаджалі мяне па раёне галоўны спецыяліст аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Іна Пяткевіч, начальнік гаспадарчай групы Іван Бабейкін і навуковы супрацоўнік музея Анжэла Вінаград.
- 3 Народны фальклорны калектыў “Крынічанька” з Хатлянаў.
- 4 Самы маленькі танцор Узды.
- 5 Дырэктар ДШМ Дзмітрый Кантаровіч высока ацэньвае рамонт свайёй установы.
- 6 Кальвінскі збор у пасёлку Першамайск.
- 7 “Твар” сядзібы Наднёман — уязная брама.
- 8 Вось ён, таямнічы магільны склеп роду Завішаў на могілках ва Уздзе.

нік мясцовага аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Алена Спірына паказалі мне кавалак вуліцы ад райвыканкама да раённага дома культуры. Тут павінен узнікнуць пешаходны бульвар Крапівы, упрыгожаны помнікам пісьменніку і скульптурнымі выявамі герояў ягоных баек. Праект знаходзіцца ў стадыі абмеркавання і ўзгаднення на абласным узроўні. Дай Бог, каб усё зраслося! Бульвар мае стаць чарговым брэндам краю. І я цудоўна разумею імператара Уздзенскай ЦРБ імя Паўлока Труса Аксаны Драчан, якая называе Узду літаратурным горадам. Мясцовы край даў Беларусі 23 паэта і празаіка. Літаратурная гасцеўня пры райбібліятэцы — адна з самых актыўных у краіне.

Адзіная толькі заўвага. І бібліятэка, і РДК займелі ва Уздзе цудоўны будынак-дьямент, вельмі падобны да Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Форме і змест павінен адпавядаць. Калі клубную сцэну “дьямента” палюбіў мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Нацыяна-

льнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі Міхаіл Фінберг (тут пастаянна ладзіцца абласное свята мастацтваў “Мелодыі ўдзенскай восені”), дык бібліятэчнай прасторы ўсё ж не стае яркіх іміджавых праектаў, тэатралізацый ды анімацый. Бульвар Крапівы абяцае быць шыкоўным. Якой дзеяй запаўняць яго ўлетку?

Я калісьці, прызнаюся, не надта разумеў, навошта Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы і Брагінскаму гістарычнаму музею з карціннай галерэяй тэатральныя калектывы. Цяпер разумею цудоўна. Любы краязнаўчы набытак у названых установах мае сцэнічна-тэатралізаванае перастварэнне. А мабільныя спектаклі ў антуражы старых мураў даюць установам гнуткасці і публіцыстычнасці ў дыялогу з чытачом і наведвальнікам.

СОРАМ ПЕРАМАГЧЫ

Выніковае краязнаўства — як археалогія. Адшу-

каны артэфакт становіцца набыткам грамадства. Цудоўны прыклад таму — асоба Якуба Наркевіча-Ёдкі. Гэтае імя з нябыту вярнуў краязнаўца Уладзімір Кісялёў, а яго ініцыятыву падхапілі вядомыя навукоўцы на чале з членам-карэспандэнтам Акадэміі навук Беларусі прафесарам Віктарам Грыбкоўскім. Дзякуючы ім мы даведаліся, што сядзіба Наднёман была адным з першых навуковых цэнтраў на Беларусі, дзе ў XIX стагоддзі Наркевіч-Ёдка праводзіў неверагодныя вопыты на стыку фізікі, метэаралогіі, медыцыны і псіхалогіі, дзе ён стварыў санаторый, у якім лячылі кумысам, музыкой і электрычнасцю.

Пра ўсё гэта мне распавёў па электроннай пошце фізік Уладзімір Самуілаў, які ў Белдзяржуніверсітэце вучыўся ў Грыбкоўскага, а ця-

пер жыве і выкладае ў Амерыцы. Менавіта ён вырашыў адрадыць руіны Наднёмана. Атрымаў на гэта дазвол нашага Міністэрства культуры, стварыў міжнародны добрачынны фонд “Навука Вакол Нас”, згуртаваў валанцёраў-энтузіястаў, архітэктараў “Белрэстаўрацыі”. На сёння ўзноўлены “твар” сядзібы — уязная брама. Пад кіраўніцтвам прафесара Анатоля Федарука — знамага спецыяліста ў садова-паркавай гаспадарцы — ачышчаны руіны і парк. Летась у Наднёмане прайшоў Міжнародны навукова-гістарычны семінар “Навуковая спадчына прафесара Наркевіча-Ёдкі”.

Цудоўна, што райвыканкам ва ўсім падтрымлівае Уладзіміра Самуілава. Арганізацыя і правядзенне ўзнаўленчых работ ажыццяўляецца мясцовым добрачынным фондам імя Нарке-

7

8

віча-Ёдкі пры матэрыяльнай падтрымцы фонду “Навука Вакол Нас”.

Дык што тут будзе праз час? Па словах Уладзіміра Самуйлава, музей-лабараторыя (калекцыя прыкладнага абсталявання таго часу ўжо сабраная і падрыхтаваная), сама сядзіба з навуковым цэнтрам, метэаралагічнай станцыяй, канферэнц-залай. Пры гэтым, захавецца аграрная накіраванасць маёнтка і батанічная разнастайнасць парка. Словам, рыхтуецца ўнікальны навучальна-адукацыйны цэнтр з інтэрактыўным музеем.

Усё быццам бы добра, а мне сорамна. Бо постаць беларускага вынаходніка радзіў у нашых падручніках фізікі павінна з’явіцца поруч з імёнамі Тэслы і Рэнтгена, а яго пакручае жыццё — стаць сюжэтнай асновай для раманаў і серыялаў ды запальваць даследчыцкі імгэт у маладых навукоўцаў. Мо тады і грошы ў нас знойдуцца для адраджэння нацыянальных святыняў? Без гэтага не будзе выніковасці практычнага краязнаўства.

Застаецца выказаць словы ўдзячнасці Уладзіміру Самуйлаву за ягоны неўтаймоўны патрыятызм. Шаноўны Уладзімір Аляксандравіч, шчыры дзякуй, вы — чалавек неаб’якавы! І я вельмі спадзяюся, што гэта не апошні артыкул пра вашу дзейнасць. Таму не развітваюся.

У ПОШУКАХ СКАРБАЎ МАСОНАЎ

А што піраміда? Выглядае таямніча, велічна і знаходзіцца на гарадскіх могілках. Аказваецца, Завішы, як і іншая беларуская шляхта, падтрымлівалі Напалеона падчас яго паходу ў Егіпет (1798). І тэма “пірамід ды фараонаў” стала па тым часе надзвычай моднай. Адсюль такі магільны экзерсіс. Унізе — склеп, дзе нават і трэскі ад трун не засталася. Уверсе — адтуліна, праз якую бачны сакрэтны пакой, дзе, як кажуць, мясцовыя масоны збіраліся. Быць “вольным муляром” таксама было модна. Тым больш, мясцовыя масоны займаліся дабрачыннасцю, падтрымлівалі культуру і адукацыю...

Час не пашкадаваў піраміды яшчэ і па прычыне “чалавечага фактару”. Хтосьці рэгулярна шукае тут нейкі скарб. Таму ад склепа засталася толькі мураваная абалонка. Той выпадак, калі гаворку трэба весці пра безвыніковае краязнаўства. Штосьці падобнае адбываецца кожную снежную зіму і на маім праспекце Любімава, дзе дзятва аблюбовала могілкі курган для катання на санках. Дык ці з’явіцца ў нас калі-небудзь гонар за сваю мінуўшчыну?

І ЗНОЎ — НЯМА ГРОШАЙ

Яшчэ адзін чуд Уздзеншчыны — Кальвінскі збор

у цяперашнім пасёлку Першамайскі. Знаходзіцца ён на тэрыторыі (а таму — і на балансе) мясцовага ліцэя. Стан помніка — па-ранейшаму вельмі несамавіты. На рамонт унікальнага пратэстанцкага храма абарончага тыпу XVI стагоддзя вось ужо каторае дзесяцігоддзе няма грошай. Глумачэнне гэтае хрэстаматычным стала. Пра збор у чарговы раз прыгадалі адносна нядаўна — у звязку з перапахаваннем парэштак слыннай Магдалены Радзівіл, чый лёс быў звязаны з гэтым знакавым для Беларусі месцам. Але нейкіх істотных зрухаў да лепшага я не заўважыў.

Ліцэй знаходзіцца на тэрыторыі колішняй сядзібы Кухцічы, якая прыналежала ўжо вядомым нам Завішам. Захаваліся флігелі і гаспадарчыя пабудовы — што праўда, у такім самым занябаным стане, як і збор. Праглядаюцца і велічныя паркавыя алеі. Там, дзе цяпер знаходзіцца летняя альтанка, сцвярджаюць краязнаўцы, было пахаванне ўлюбёнага панскага сабакі. Інакш кажучы, па меркаванні Дзмітрыя Вінаградава, гэта чарговы пункт будучага маштабнага турыстычнага маршрута.

А ёсць жа яшчэ фрагменты сядзібна-паркавага ансамбля ў Талкачэвічах, гарадзішча ў Цеплені, курганы могільнік у Валяр’янах...

ГАСПАДАРЧЫМ СПОСАБАМ

Цяпер — пра прыемнае. На сяле і ў раённым цэнтры я пабачыў нямала ўстановаў культуры, адрамантаваных гаспадарчым спосабам: музей, школу мастацтваў, шэраг СДК, у тым ліку ў Хатлянах. Вельмі прыстойная якасць работ. На Міншчыне раён займае трэцяе месца па выкананні работ менавіта гаспадарчым спосабам. Гэта — запяўка. Сама ж песня — пра Хатлянскі СДК, дзе я знайшоў процьму пацверджанняў, што вынікае краязнаўства — жыве і перамагае. З гэтай нагоды, я б занёс гэты клуб у спіс цудаў Уздзеншчыны.

Па-першае, тут — тры народныя фарміраванні: фальклорны гурт “Крынічанька”, дзіцячая студыя ткацтва “Скарбніца”, гурток саломкапляцення “Саламяны чуд”. Па-другое, кожнае гэтае фарміраванне ўзнікла ў выніку краязнаўчых даследаванняў, экспедыцый, сустрэч з непасрэднымі носьбітамі традыцый. Так былі створаны рэпертуар “Крынічанькі”, праграма практычнага дзеяння студыі і гуртка. Кожныя слова, нота і рух сталі не мёртвым архіўным грузам, а жывым набуткам для сучасных творчых праяў. Мая б воля, уключаў бы ў раённыя турмаршруты і гэты клубік, дзе ёсць і майстэрня-выставачная зала, і два музейныя этнапакоі. Але асноўны скарб устаноў — яе кіраўнік Галіна Баранюк.

Знаёмцеся!

“Мне такую “Паскакуху” паказалі!”

Дырэктар СДК у Хатлянах Галіна Баранюк паказвае ночвы з адтулінай: “Каб лішняя вада пры мыцці бялізны сцякала”.

У Галіны Іванаўны — голас маладзенькай дзяўчыны-шчабятухі. Я б такую слухаў і слухаў. Прымаўкі, прыказкі, жарты — усё ліецца само па сабе, натуральна і жыццесцвярджална. Так выяснова ручайніка жвава цурчыць па каменых высах. Дзесьці я ўжо чуў такі “спеў”. І калі даведваюся, што Баранюк пэўны час працавала на Любаншчыне, разумею: яе настаўнікамі былі такія аўтарытэтныя знаўцы фальклору, як Васіль Каткавец ды Сяргей Выскварка. Вось адкуль тая дасціпнасць.

Анарадзілася Баранюк пад Смалявічамі, у вёсцы Калюга. Я пра гэта згадваю таму, што артыстызм Галіны Іванаўны — яшчэ і ад сям’і. Мама была знаная пярэня, тата — гарманіст, без якога вяселле — не вяселле. А ў сям’і — пяцёра дзяцей. Вось такім складам і спявалі.

Замест заканчэння

Няпросты квэст з цьмянымі перспектывамі

Завяршэнне не надта радаснае. Галоўны галаўны боль удзенскага начальства — далейшы лёс будынка былога касцёла, дзе раней быў РДК. З аукцыёну прадаць яго не атрымліваецца, хоць і просяць за намоленыя сцены адну толькі базавую велічыню.

Мясцовая творчая грамада, як я даведаўся, не хоча аддаваць былы касцёл прыватнікам-камерсантам. Дзмітрый Вінаградаў марыць, каб размясціўся тут Цэнтр

Шматпакутны касцёл ва Уздзе. Якая будучыня яго чакае?

Адначасова з маці паступіла ў медвучылішча і яе дачка Аксана. Такая акалічнасць Галіну Іванаўну ніяк не спыніла. Маўляў, усякае ў жыцці бывае. І самае галоўнае ў ім — рабіць усё па-максімуме. Па такім прынцыпе Баранюк і “Крынічаньку” стварала. Шмат з бабулямі сустракалася, навакольных вёскі ці не ўсе абышла.

— Адночы ў Бары мне кабеты такую “Паскакуху” паказалі! — згадвае яна шчаслівыя моманты жыцця. — Я вачам сваім не паверыла. Полькі, якія раней ведала, і побач не стаялі.

Вы бачылі б у гэты час твар Галіны Іванаўны! З такім імгэтам грыбнік распаўвае пра грыбы, а паляўнічы — пра дзічыну. Так і атрымліваецца, што

не надта разумныя людзі мараць пра грошы і нястомна шукаюць скарбы, разбураючы пры гэтым усё наўкол. А Галіна Баранюк — сама па сабе скарб. Крыніца стваральнай радасці для іншых.

Уразіла і тое, як дырэктар СДК стаіць за сваіх падначаленых сцяной. Яна сама іх адшуквала і завабівала. І гатовая раскажа пра іх здольнасці бясконца.

Я казаў, што ва ўстанове рамонт зроблены гаспадарчым спосабам: адноўленых дах, заменены вокны, зала неблагая з’явілася. Але дырэктару гэтага мала. Хоча нейкім чынам рассунуць межы фае, каб стала ў ім святлей. Веру, даб’ецца з часам і гэтага.

краязнаўства (натуральна — вынікавага), які стаў бы музейным філіялам. Загачык метадычнага аддзела РДК Алег Каламіец прапаноўвае стварыць цэнтр рамёстваў, якога пакуль няма ні ў горадзе, ні на раёне. А нейкія выпадковыя сустрэты маладзёны аднагалосна выказаліся за тое, каб зрабіць тут квэст-цэнтр, што таксама падаецца слушным. Зразумела, на ўсё гэта патрэбны грошы, якіх няма.

Так што перспектывы ў будынка — цьмяныя. Стаіць ён цяпер за зачыненымі варотамі, зробленымі за спонсарскія грошы. Ці дачакаецца свайго часу?

Якая кавенька — сезон амаладжэння!

У рэдакцыю заскочыў мой даўні знаёмы — дырэктар Козінкаўскага дома культуры і кіраўнік народнага ансамбля народнай музыкі “Радуніца” Мікола Туравец. (Козінкі — маленькая вёсачка ці не ў прыгарадзе Мазыра.) З вашага дазволу, я — трошкі пра Міколу Васільевіча. Задавальненне ад прачытанага — гарантую. Дык вось, будучы работнік культуры пачаў граць на гармоніку з... чатырох гадоў. Заўважыў, як на вяселлі музыка паклаў “струмент” на лаву, падхапіў яго і зайграў. І па сёння шчыра не разумее: “Як гэта можна не ўмець граць на гармоніку?”

Яўген РАГІН

А распавёў Мікола Туравец пра свой шматгадовы ўжо зімовы праект “Вясковая хата”. Нагадаю, кожную суботу ўсіх ахвотных узростам ад пяцідзесяці і да бясконасці ў зале **Козінкаўскага** ДК чакаюць дзве гадзіны вясельных танцаў пад барабан, баян ды кантрабас. Сёлетняя зіма, значыць спадар Туравец, у чарговы раз пацвердзіла: танцы зніжаюць артэрыяльны ціск. “Адна кабетка піла-піла парашкі, — запэўніваў Мікола Васільевіч, — а да нас прышла — і кінула”.

Ці вось яшчэ факт з аргументам. З Мазыра бабулька прыехала з кавенькай (так на Гомельшчыне кіек называюць). Танцаваць не буду, кажа, проста паслухаю. Але не ўтрымалася, у скокі пусцілася. А калі на прыпынак пайшла, каб дамоў дабрацца, заўважыла разгублена, што кавеньку забылася. Дзяўчаты ледзь дагналі яе, каб вярнуць. Словам, чарговы танцавальны сезон амаладжэння “Вясковая хата” зноў завяршаецца якасным паляпшэннем медыцынскіх аналізаў і дам, і іхніх кавалераў. Выснова наступная: умеце сакавіта рэкламаваць уласны арт-прадукт!

Заўжды хвалююся, калі прыходзяць навіны з далёкіх **Бешанковічаў**. Хвалююся ўдвая, калі згадваю, як пасля публікацыі пра культурныя недарэчнасці ў аграгарадку Свяча (2015) намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі сказала мне з вялікай крыўдай: “А мы вашу газету выпісваць не будзем!” Не стану працягваць развагі на тэму “Чыя ж “Культура”?”. Змест навіны — больш канструктыўны. Аўтар яе — кіраўнік фальклорнага аб’яднання “Спадчына” пры Цэнтры пазашкольнай работы дзяцей і моладзі Зоя Каравач. Вось пра што яна распавяла: “Пасля маёй бабулі Веры засталася шмат тканых ручнікоў ды вышываных поцілак-падзораў.

Цудоўнай майстрыхай была бабуля! Я наказала тэя рэчы спецыялістам з нашага Дома рамёстваў. Аказваецца, асобным ручнікам — на 120 гадоў. Вырашыла зрабіць выставу. Мяне падтрымаў Андрэй Трубецкі — уладальнік прыватнага музея працоўнага рыштунку. Інструменты ў сваю калекцыю ён адшуквае на звалках, у пунктах прыёму друэаснай сыравіны. Трапляюцца яму і тканьня, вышываныя рэчы. Словам, мы аб’ядналі свае калекцыі і наказваем цяпер у чытальнай зале раённай бібліятэкі. Выстава працуе да 1 красавіка”. Пагадзіцеся, ініцыятыва — цудоўная. І бібліятэкары Надзея Куц, Вольга Шыпуля, Аксана Бабаедава, якія захасцелі “ажывіць” бібліятэчную прастору, — таксама малайчыны.

А вось тэма прыватнага музея — варта асобнай і, як мне падаецца, больш удумлівай гаворкі. Абавязкова звязуся з Андрэем Трубецкім. Думаю, што артыкул аб праблемах і здабытках прыватнага музея будзе змешчаны пад рубрыкай “Соцыум” у бліжэйшых нумарах “К”.

Святкаванне Міжнароднага жаночага дня згадвае аддзел метадычнай работы **Ашмянскага** раённага цэнтры культуры. Першае месца па колькасці кветак, падараных жанчынам, заняў аграгарадок **Гальшаны**. А ў саміх Ашмянах да веснавага свята была абноўлена зала Раённага цэнтры культуры. Пра ўсё гэта распавялі супрацоўнікі аддзела метадычнай работы Ашмянскага РЦК.

Вядучы рэдактар цэнтралізаванай клубнай сістэмы **Маладзечанскага** раёна Надзея Станкевіч распавядае: “У ЦКС (былым *Доме культуры чыгуначнікаў*) адбылася канцэртная праграма “Ад сэрца да сэрца”. У фае ўстаноў працавала *выстава творчых работ навучэнцаў Маладзечанскага раённага тэрытарыяльнага цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва. У экспазіцыі — мяккія цацкі, фантастычныя дрэвы з кавявых зёрнаў, кветкавыя кампазіцыі з бісеру, карціны, плеценыя кошкі, заколываныя мастацкія...* Выступілі самадзейныя

У вёсцы Горка гукаюць вясну.

Зоя Каравач з Бешанковічаў і бабульчына спадчына.

“Запалкавы турнір” у Карэлічах.

артысты ЦКС Маладзечанскага раёна, а таксама — аркестр шумавых інструментаў тэрытарыяльнага цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва горада Маладзечна, узорная цыркавая студыя “Мара”.

Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі **Маларыцкага** райвыканкама Андрэй Гарбацэвіч паведамляе, што 20 — 22 сакавіка ў раённым цэнтры пройдзе майстар-клас па ткацтве. Гэта складнік

праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі “Народная творчасць без межаў” праграмы тэрытарыяльнага супрацоўніцтва краін Усходняга партнёрства Беларусь — Украіна. Праект накіраваны на фарміраванне спрыяльных умоў для захавання і папулярызацыі элементаў традыцыйнай народнай культуры беларуска-ўкраінскага памежжа. Асноўная задача — стварэнне ўмоў для адраджэння і развіцця традыцый рэгіянальнага ткацтва на тэры-

торыі Маларыцкага і Раганоўскага раёнаў. Вопыт, назапашаны на Маларыцкай тэрыторыі, перадаецца суседзям з дапамогай майстар-класаў. Сумеснымі намаганнямі ткацкія гурткі будуць створаны і ва Украіне. Будзе ўзмоцнена матэрыяльнае і навучальна-метадычнае забеспячэнне дзейнасці аналагічных гурткоў Маларыцкага раёна. Іх адукацыйная дзейнасць дазволіць прыцягнуць новых удзельнікаў... Дык вось, падчас сакавіцкага майстар-класа

прадугледжаны “круглы стол” на тэму “Аб ролі міжнароднага супрацоўніцтва ў развіцці культуры прыгранічных рэгіёнаў”, выступленне фальклорных калектываў Маларыцкага раёна.

Загледжаны аддзел маркетынгу **Бярэзінскай** цэнтральнай раённай бібліятэкі Тамара Круталевіч працягвае здзіўляць стракатасцю і шматжанравасцю бібліятэчных праектаў, скіраваных на здаровы лад жыцця моладзі. Гэтым разам у полі зроку спецыяліста — дзяўчаты. Доўгатэрміновы праект бібліятэкі так і называецца “Дзяўчыне — у эпоху рызкі”. Гэта цыкл мерапрыемстваў па пытаннях маралі і этыкі, прафілактыцы ранняй цяжарнасці і абортату. Спачатку на дзёначнік сабраліся старшакласніцы гарадской школы № 3. Была абмеркавана тэма “Прыжосць і маладосць”. Гаворка ішла пра ахвяр анарэксіі, пра ўладальніц “лялечнай знешнасці” — прыхільніц пластычных аперацый і вульгарнага макіяжу, калі касметыка не падкрэслівае, а закраслівае прыжосць.

11 сакавіка ў вёсцы **Горка Дзятлаўскага** раёна прайшоў абрад гукання вясны. Мастацкі кіраўнік народнага фальклорнага гурта вёскі **Студзёраўшчына** Аліна Мішчук удакладняе: “Абрад ладзіцца ў рамках этна-праекта “Народнаму скарбу — век векаваць”. Дзяўчынкі з фальклорнага гуртка “Званочкі” Дома фальклору вёскі **Студзёраўшчына** ішлі па вуліцы з саламянымі пташачкамі, вербнымі галінкамі ды запрашалі людзей на ўзгорак — вясну гукіць. На ўзгорку ўпрыгожвалі дрэўца каляровымі стужкамі, частавалі зямліцу-матухну: закопвалі саганчык з кашаю пад абрадавыя словы. Затым усхвалялі сонейка, падкідвалі ў неба жаваранкаў, а салінкі раздавалі вяскоўцам, каб птушкі іх убачылі і хутчэй прыляцелі. А потым быў карагод. І трэба было скаціцца з узгорка, каб спіна год не балела. Гушканні на арэлах — таксама абавязковыя. Чым вышэй арэлі ўзляталі, тым хутчэй навінна здзяйсняцца пажаданне”.

Інфармацыя ад аддзела метадычнай работы **Карэліцкага** раённага цэнтры культуры і народнай творчасці. 14 сакавіка ва ўстанове прайшла праграма, прысвечаная Дню запалкі. Па выніках усіх конкурсаў уручаны салодкія прызы.

Чарговая інфармацыя ад Наталлі Латышвай — педагога **Аршанскай** дзіцячай школы мастацтваў № 3. Выхаванцы ўстановы Паліна Пастапава і Антаніна Панчук прынялі ўдзел у першым адкрытым гарадскім конкурсе юных піяністаў Crescendo (горад Жодзіна). У ім удзельнічалі 43 юныя музыканты з Міншчыны і Віцебшчыны. Паліна і Антаніна атрымалі ганаровыя дыпломы.

Ёсць такая сумная дадзенаць, калі на пэўным этапе жыцця чалавека вакол яго становіцца ўсё менш блізкіх яму людзей, сяброў, прыяцеляў, добрых знаёмых. Кагосьці адымае фатальнае — непазбежная з касой. Другі знікае з поля ўвагі, застаючыся ў тым жа горадзе, але хаваючыся так, што нават гугль пра яго нічога не ведае. А трэці з'язджае далёка-далёка, і ніякая "павуціна" не здольная замяніць зносіны з ім за кубкам гарбаты, за кулісамі канцэртнай пляцоўкі, ды і проста так, пры сустрэчы на вуліцы.

Станаўленне аднаго з самых вядомых айчынных прадзюсараў і хітмэйкераў — Уладзіміра КУБЫШКІНА — адбывалася на маіх вачах. Шлягеры з яго сыпаліся бясконцай плыню, артысты, якімі ён займаўся, станавіліся топовымі беларускімі выканаўцамі. Калісьці ён спрабаваў пакарыць яшчэ і Маскву, што амаль атрымалася. Потым вярнуўся дадому і зноў будаваў айчынны шоу-бізнес. Пакуль не стаіўся. І тады з'ехаў, але ўжо на іншы канец зямнога шарыка, дзе ў яго таксама нешта атрымліваецца. У іншым жыцці, у іншай прафесіі.

Алег КЛІМАЎ

СУМЛЕННАЕ РАШЭННЕ

— Ты па-ранейшаму жывеш у Лос-Анджэлесе і займаешся лагістыкай у галіне гандлю?

— Мы як прыехалі сюды з жонкай Эржэнай, так да гэтага часу тут. Нам камфортна і нікуды пераязджаць не збіраемся. Камусьці Каліфорнія не падабаецца, але, павер, я бываў у розных штатах, і гэты — найлепшае месца, хоць і нятаннае. Так, я ў лагістыцы і транспарце.

— Шчыра кажучы, я быў крыху агаломшаны, даведаўшыся, што ты вырашыў змяніць месца жыхарства кардынальна. Каментуючы розным выданням сваё рашэнне, у першую чаргу ты спасылаўся на эканамічны крызіс, які ўдарыў па беларускім шоу-бізнесе. І як, набіў живот амерыканскімі харчамі?

— Ну, ад'есціся тут — справа няхітрая. На любы густ і нядорага. Для мяне якраз і стаіць задача — як бы гэта вярнуць ранейшую фізічную форму. Але мы з'ехалі ў ЗША менавіта ў сувязі з узніклымі магчымасцямі працаўладкавацца ў гэтай краіне. А крызіс накрыў галіну, у якой я працаваў і зарабляў, ужо гадоў пяць таму. Але, можа, гэта толькі ў мяне ў галаве: табе лепш відаць, ты ж руку на пульсе трымаеш. У апошнія гады жыцця ў Беларусі я проста перастаў разумець сэнс таго шоу-бізнеса, таго, чым займаюся. Мне былі патрэбны матывацыя, агонь, а гэтага ўжо даўно не засталася. І не прадбачылася ў агляднай будучыні. Таму я вырашыў быць сумленным і перастаў займаць чыёсьці месца. Хай цяпер моладзь рупіцца.

— У цябе ўжо быў як мінімум адзін круты паварот у лёсе, калі ты на стыку стагоддзяў перакваліфікаваўся са стаматолага ў сачынальніка песень і Карабаса-Барабаса для сваіх эстрадных падшэфных. Гэтыя два піруэты — змена прафесіі і ад'езд на ПМЖ — параўнальныя па маштабах? Калі ты больш рызыкаваў, паставіўшы ўсё на карту?

— Апошні момант больш сур'ёзны. У маім узросце воль так усё з ног на галаву ставіць — крок вельмі рызыкаўны. Для мяне гэта — як пачатак другога жыцця, як нанова нарадзіцца. Але менавіта гэта і ёсць самае

афігеннае ва ўсёй той гісторыі. Я адчуваю сябе дзіцём. Вакол усё новае, я зноўку вучуся жыць! Не баюся паспытаць тое, да чаго раней і блізка не дакранаўся. І проста маса новых адчуванняў. Некалькі дзён таму па мосце над Місісіпі пераязджаў — абсалютна дзіцячае захапленне, не перадаць проста!

— Дарэчы! Прафесія стаматолага, наколькі я начуты, у Амерыцы і прэстыжная, і вельмі добра аплочваемая. Не думаў вярнуцца да каранёў... зубоў?

— З гэтым я тут спазніўся гадоў на дзесяць. Прыехаў бы раней... Ды і д'ябал з гэтай прафесіяй! Хопіць з мяне адказнасці і вынасу мозгу! Не хачу больш ні пра што думаць, ні за што адказваць, ні перад кім даваць справаздачу.

У МІНУЛАЕ ПРОПУСКУ НЯМА

— У тваім новым коле знаёмых ведаюць, што ты круты беларускі паэт-песеннік і прадзюсар?

Дэзерцір шоу-бізнеса

Даведка

Уладзімір КУБЫШКІН, 49 гадоў. Нарадзіўся ў Мінску. У 1994 годзе скончыў Мінскі дзяржаўны медыцынскі інстытут па спецыяльнасці "ўрач-стаматолаг". У шоу-бізнесе з 1999 года. Паэт-песеннік, былы прадзюсар гуртоў "Лето" "Черника", "Ямайка", Ані Шаркуновой, Германа, Віталія Варонкі. У 2013 — 2014 гадах — прадзюсар праекта "Акадэмія талентаў" тэлеканала "АНТ". Уладальнік дзвюх Нацыянальных музычных прэмій у галіне эстраднага мастацтва. З 2015 года жыве ў ЗША.

Як "Карабас- Барабас" стаў лагістам

інжынерныя збудаванні. Горы — я закахаўся ў іх! Але, паўтаруся, тут ёсць і зваротныя бакі, не ўсё так прыгожа і цудоўна.

— Магчыма, наведваюць часам думкі паспрабаваць сябе ў іх шоу-бізнесе на нейкім яго ўзроўні (я, як гусар, маўчу пра "ўзровень рэстараннага песень")? Або апрыйеры бесперспектыўна — хоць бы ў сілу таго, што ты не кампазітар і не выканаўца?

— Няма такіх думак. З шоу-бізнесам я развітаўся. А прапановы напісаць песні былі. Але — не! Мне ёсць цяпер чым займацца. Можа быць, толькі гадоў праз 20, на пенсіі, ажыццяўлю "камбэк".

ДА ЛЫЖАЎ НЕ ЦЯГНЕ

— Ці працягваеш адтуль весці сваіх апошніх падпечных — Шаркунову і Варонку? Ва ўсякім разе, для Ані песні пісаць не кінеш?

— Не вяду больш нікога. І не прымаю ніякага ўдзелу ў іх творчасці. Часам толькі магу выказаць сваё меркаванне наконт таго, што яны робяць. Аня перыядычна са мной раіцца, а Варонка — не.

— Як з далёкага далёка бачыцца цяперашняя беларуская песенная культура?

— Шчыра кажучы, мала што відаць праз акіян. Але інтуітыўна разумею: наўрад ці нешта змянілася. І дзякуй Богу, гэта ўжо не мая праблема.

— Здалёк амерыканская культура бачыцца праз прызму нейкіх стэрэатыпаў. А якой яна для цябе паўстае зблізу?

— А што такое амерыканская культура, на тваю думку? Наогул? Ці — музычная ў прыватнасці? У Нэшвілі — свая, у Ілінойсе — свая. Але воль усе дзеці тут на хіп-хопе памышаныя. А я проста люблю добрую музыку. І ў асноўным, гэта олд-скул. У маім плэй-лісце нічога не змянілася. Ну, можа, джазу стала крыху больш — узрост усё ж такі.

— Настальгія яшчэ не мучыць, у галаве яшчэ не круціцца фразы кшталту "Над Канадай неба сіняе, між бяроз дажджы касыя"?

— Не, цяпер гэта не пра мяне. Далей відаць будзе. А што тычыцца бярозак, то ад нас пару гадзін язды на машыне — і воль табе і снег, і бярозкі. І лыжы.

— Напэўна, Беларусь наведваць усё ж будзеш. У самы першы прыезд у якасці прэзента прывязі, калі ласка, старому прыяцелю які-небудзь сувенір.

— Прыязу. Абяцаю.

**“ Я адчуваю сябе дзіцём.
Вакол усё новае, я зноўку вучуся жыць!
Не баюся паспытаць тое, да чаго раней
і блізка не дакранаўся. І проста
маса новых адчуванняў.**

— Мой круг — гэта мая жонка. І мой сабака. Яны ўсё пра мяне ведаюць. А астатнім няма да гэтага ніякай справы. Нікому нічога са свайго мінулага не расказваю.

— Ці зразумеў ты штосьці для сябе новае ў жыцці за тых гады, якія знаходзішся за акіянам? Ці ў сабе нешта адкрыў?

— Вядома! Я зразумеў, што магу рабіць любую працу — і рабіць вельмі нават ядрэнна. Гэта дае мне велізарнае задавальненне і цалкам ядрэнны грошы.

— У сваіх першых "амерыканскіх" інтэрв'ю ты захапляўся тамтэйшымі ладам жыцця. Можа,

праз пару гадоў "працверазеў" у чымсьці? Можа, расчараванне спасцігла?

— Ну, я не захапляўся, а хутчэй, радаваўся па-дзіцячаму. Цяпер многае стала штодзённасцю. Нешта змянілася ва ўспрыманні, але ў цэлым мы ўсім задаволеныя. А складанасці ёсць, як і ўсюды. Аднак мы з самага пачатку не будавалі ілюзій — ведалі, куды ехалі.

— Што ўразіла і працягвае дзівіць у Штатах больш за ўсё?

— Людзі. Вельмі розныя і цалкам неагрэсіўныя. Каліфорнія — самы ліберальны штат Амерыкі. Аўтамабільны развязкі — проста грандыёзныя

Сіндром сінестэзіі

Грэчаскі рэжысёр Кірынеас ПАПАДЗІМАТАС — госць і ўдзельнік Міжнароднага фестывалю кароткага метра “Нефільтраванае кіно”, які напрыканцы лютага прайшоў у Мінску. Яго карціна “Манера Грэцыя”, прадстаўленая ў конкурсе ігравых фільмаў, у лік пераможцаў не патрапіла, але стала адным з фаварытаў глядачоў і журы. Зацікавіў гэты твор (а разам з ім і ягоны аўтар) і журналіста “К”. Чым не нагода даведацца пра сучасны кінематограф той краіны, дзе ў свой час нарадзілася ўся еўрапейская культура?

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

“Манера Грэцыя” — гэта кіно-эмоцыя, у яким, разам з тым, ёсць адсылкі да грэчаскага кінематографа. У прыватнасці, да фільма “Заказаць” Паўласа Таціоса і вершаў актрысы і паэткі Кацярыны Гогу. З іншага боку, мова гэтай кароткаметражкі будзе зразумелай кожнаму, хто хоць раз трапляў у стан дзіўнай прасторавай і часовай бязмежнасці. Яна можа напаткаць у самых розных момантах. Напрыклад, а пятай раніцы ў грэчаскім клубе “Бузукі-танцпол”, калі чалавек на інвалідным вазку з запалам танчыць пад неверагодную песню ў стылі дзейбэкіка, які спалучае фальклор і сучасную музыку. Што адчуваюць прысутныя, глядзячы на экстаз такога танцора? Гэта зусім не спачуванне, а штосьці значна большае. “Гэта “Манера Грэцыя”, — кажа рэжысёр. — І тое, як уладкаваны наш свет”.

ЧАКАЮ ПАМЫЛКІ

— Кірынеас, ваш фільм заварожвае эмацыйным напалам. Якім чынам вам удалося стварыць падобную атмасферу разняволення людзей — і, разам з тым, пэўнага напружання?

— Стужка адрозніваецца ад маіх папярэдніх — а іх у мяне ўжо пяць. “Манера Грэцыя” нарадзілася з гісторыі майго сябра — пісьменніка Васіліса Кізіласа. У свой час ён працаваў у бары і аднойчы ўбачыў падобную карціну, калі чалавек з асаблівасцямі распачынае палымяны танец, які не пакідае ўбаку прысутных. Яго расповед быў такім маляўнічым, што я адразу нібы ўбачыў гэту сцэну. І потым фільм літаральна стаў “расці” вакол яе. Пэўны час я шукаў месца, дзе магла б адбыцца падобная дзея. Потым пачаў “расаджваць” у сваёй свядомасці людзей у клубе.

Вельмі важнае значэнне мае песня, якая гучыць у карціне і пад якую танцуюць мае героі. Доўга шукаў патрэбнага выканаўцу, пакуль аднойчы не сустрэў Курэаса — ён вядомы ў нас менавіта як рок-зорка. І тое, як Курэас праспяваў гэты фолькавы спеў — у даволі сатырычнай манеры — надало дзеянню дадатковае вымярэнне.

— Ці доўга вы працавалі над сцэнарыем?

— Гэты фільм я рабіў без сцэнарыя. Для мяне было больш важным

Кірынеас Пападзіматас.

Кадры з фільма “Манера Грэцыя”.

візуальнае ўвасабленне. Я намаляваў асноўныя сцэны, зрабіў падрабязную раскладку карціны. Увогуле, падчас здымак я прытрымліваўся пэўнага метаду: калі працэс распачынаецца і ўсё ідзе, здаецца, па плане, я чакаю, у пэўным сэнсе, памылкі — нейкай неспадзяванкі, якая дасць мне патрэбны эмацыйны ключ. Калі раптам асяродак і акцёры, якія задзейнічаны ў стужцы, пачынаюць пэўным чынам кантактаваць, імправізаваць, у гэтым суплёце энергіі і нараджаецца тое, што можна назваць магіяй кіно. Вось гэты момант я чакаю! І мне падаецца, што ў “Манеры Грэцыя” мы яго злавілі.

У ГЛЫБОКАЙ ВАДЗЕ

— Для вас прынцыпова быць незалежным рэжысёрам?

— Пакуль так. Цана маёй незалежнасці — тое, што я здымаю свае фільмы ўласнымі выдаткамі. Вядома, дапамагаюць сябры, грошы таксама некай знаходзяцца, але гэта не дзяржаўныя гранты. Аднак я вырашыў тую дyleму для сябе даўно: хочаш здымаць — здымай! Не трэба чакаць чыіхсьці дазволу і сродкаў.

— Сёння імя грэчаскага рэжысёра Ёргаса Ланцімаса вядомае кожнаму кінаману. Яго фільмы “Лобстар” і “Забойства свяшчэннага алена” сталі пераможцамі буйных фестывалю. Ці можна спадзявацца на тое, што ўслед за Ланцімасам вядомасць шырокай публіцы атрымае і шэраг іншых грэчаскіх рэжысёраў?

— Ёргас, безумоўна, знаходзіцца сёння ў цэнтры глядацкай увагі. Але ў Грэцыі ёсць шмат рэжысёраў, імёны якіх не гучаць у навінах з кінафестывалю. Гэтыя творцы “плаваюць” у больш глыбокай вадзе, іх трэба яшчэ пашукаць. І я, вядома, выступаю за іх прызнанне, бо часцей за ўсё яны не маюць магчымасці прэзентаваць сябе. Напрыклад, фільмы кароткага метра, у асноўным, даходзяць да глядача толькі праз адмысловыя кінафорумы. Іх амаль немагчыма ўбачыць у вялікім пракаце. Але менавіта ў гэтай нішы часцей і можна заўважыць новых цікавых творцаў. У Грэцыі ёсць невялікая супольнасць таленавітых рэжысёраў — іранічных, чалавечных, адораных, але да іх фільмаў глядачу не так проста дабрацца.

ТАМ АДНО — ПРЭТЭНЗІЯ!

— Кіно дае магчымасць кантакту паміж рознымі часткамі грамадства. Ці змяніўся гэты дыялог пасля таго, як Грэцыя ахапіў эканамічны крызіс? Як ён увогуле адбіўся на вытворчасці нацыянальнага кіно?

— Гэта трапілае пытанне. Бо крызіс, насамрэч, змяніў не толькі нашу індустрыю, але і саміх людзей. Многія сталі выкарыстоўваць тэму ў сваіх мэтах. Напрыклад, пэўныя кінематографісты пачалі здымаць у рэалістычным ключы — не таму, што іх кіно патрабуе такой мовы, а каб адпавядаць зладзённай праблематыцы. І самае цікавае, што яны выбіваюць недзе грошы і спрабуюць упэўніць атачэнне, быццам іх кіно — гэта мастацтва. Але там адно — прэтэнзія! Такімі рэжысёрамі кіруе зусім не жаданне зрабіць мастацкае выказванне — яны проста карыстаюцца тэмай.

Гэта вельмі сумна, бо высветлілася, што большая частка нашага грамадства, і не толькі ў кіно, дбае пра свае інтарэсы. Людзі павар’яцелі, нападаюць адзін на аднаго, і гэтая сітуацыя не паляпшаецца. Між тым, варта адзначыць, што крызіс для многіх стаў тым штуршком, які дазволіў нібы нарадзіцца нанова. Ёсць творцы, якія ў гэтым складаным становішчы захоўваюць цвярозае, крытычнае стаўленне да рэчаіснасці ды імкнуцца падтрымліваць адзін аднаго, прагнуць штосьці змяніць не за кошт іншага, а праз спагаду і асэнсаванасць дзеяння. Ды, на жаль, такіх меншасць.

АДЧУВАННЕ СЯБЕ І СВЕТУ

— Ці вялікія магчымасці ў грэчаскіх рэжысёраў рэалізаваць сябе?

— Калі працягваць працаваць, яны мусяць з’явіцца. Сёлетні Берлінскі кінафестываль папракалі ў пасрэднай праграме. Баюся памыліцца, але, на маю думку, так атрымалася таму, што адборшчыкі кінафоруму рабілі стаўку на вядомыя імёны ў рэжысуры — так бы мовіць, плылі па плыні. Але, каб ажывіць працэс, трэба быць у розных месцах, глыбока занурвацца і шукаць. Грэцыя, Албанія, Балгарыя, Польшча, Беларусь — трэба шукаць паўсюль. У сваю чаргу, рэжысёрам трэба мець стратэгію і настойлівасць: працягваць здымаць, набрыньваць досведам. Хто яго ведае — можа, аднойчы, як у нас гавораць, д’ябал зламае нагу і адбудзецца цуд: вас заўважаць.

— Як вам “Нефільтраванае кіно”?

— Тое, што я тут убачыў, мяне моцна натхніла. Гэта цудоўны кінафорум, які дае магчымасць убачыць за кожным фільмам яго аўтараў, а таксама і глядачоў. І, адпаведна, упэўніцца ў тым, што кантакт, якога мы ўсе прагнем, здымаючы свае фільмы, магчымы.

— Для вас кіно — гэта?

— Тое, што дапамагае зразумець рэчы навокал і ўнутры нас. І ў дадатак да пытання пра магчымасці. Кіно, у першую чаргу, патрэбна не для таго, каб прабіцца на нейкія алімпіады, а для нас саміх. Каб мы разабраліся са сваім жыццём, каб зразумелі, хто мы на дадзеным этапе. У Грэцыі ёсць такое слова “сінестэзія” — адзінства пачуццяў. Кіно і ёсць своеасаблівай сінестэзіяй сябе і свету.

2 сакавіка 2018 года на 91-м годзе жыцця адышоў у лепшы свет доктар гістарычных навук, прафесар Георгій Штыхаў. Легендарнаму археологу, дзякуючы якому мы спасцігнулі многія таямніцы сярэднявечных Менска, Віцебска, Полацка, давялося пажыць у розныя гістарычныя эпохі. Больш за тое — ён і сам стаў цэлай эпохай у беларускай навуцы. Але мала хто ведае, якім цяжкім быў пачатак яго жыццёвага шляху. І ўжо зусім здзівіць многіх наступны факт: у Беларусь малады Штыхаў вярнуўся, бо... зняверыўся ў магчымасці пабудовы камунізму!

“ШКАДУЮ БОЛЕЙ, ЧЫМ СЯБЕ”

Калі ён з’явіўся на свет (14 ліпеня 1927 года), яго родная вёска Старая Беліца толькі-толькі зноў увайшла ў склад БССР: з 1919 і па снежань 1926 года Гомельшчына з’яўлялася часткай Расійскай Федэрацыі. Гэта быў час, калі гучалі першыя званкі аб згортванні НЭПа, ужо адчувалася тармажэнне палітыкі беларусізацыі, рэзка ўзмацнілася разбегка паміж афіцыйна дэклараванай федэратыўнасцю Краіны Саветаў і рэальным унітарызмам, завяршалася фарміраванне рэжыму асабістай улады Сталіна. Прасцей кажучы, прасочваліся зародкі тых рэалій, якія неўзабаве закрануць сям’ю Штыхавых.

Яе галава Васіль Лявонцэвіч яшчэ з часоў царскай Расіі сеяў разумнае, добрае і вечнае, будучы сапальным настаўнікам. Рабіў гэта аддана ды прафесійна — спачатку ў царкоўна-прыходскіх школах, а потым у савецкіх. Да 1932 года працаваў у Старой Беліцы, затым перабраўся ў вёску Жмурыўка Рэчыцкага раёна. Вядома, няпроста было з маленькім настаўніцкім заробкам забяспечваць жонку, траіх дзяцей. Але Васіль Лявонцэвіч не журыўся і шчыра верыў у светлую будучыню.

Красавік 1933 года знішчожыў гэтую веру. Васіль Лявонцэвіч папоўніў шэрагі ахвяраў сталінскіх рэпрэсій. Георгій Штыхаў пазней успамінаў у гутарцы з вядомым ізраільскім навукоўцам Леанідам Смілавіцкім: “*Прыйшлі ноччу і павялі. Мне было пяць гадоў. Устаю раўняй — мама ў слязах. Што такое? Распавядае, якое няшчасце здарылася. Ніхто не разумее, чаму: бацька быў не проста лаяльным чалавекам да савецкай улады, ён быў амаль актывістам, любое яе мерапрыемства, нават тое, да якога не ляжала душа, праводзіў у жыццё, лічыў неабходным. Граттам такое*”.

Ні ў чым не вінаватага чалавека на пяць гадоў выслаў у Заходні Казахстан. А праз чатыры гады асудзілі яшчэ на дзесяць гадоў лагераў.

Арышт адбіўся і на яго сям’ю — яна ледзь зводзіла канцы з канцамі. Для ўладаў гэта была сям’я ворага народа. Але Васіль Лявонцэвіч не паў духам і ў сваіх лістах настройваў жонку і дзяцей на пазітыўны лад:

Георгій Штыхаў (у цэнтры) разглядае лагойскія знаходкі. Фота з архіва віртуальнага музея "Лагойск".

Перабраць рукамі тысячы аскепкаў

“Добры дзень, мой мілы сыночак Жора! Слаўны ты хлопчык, што дапамагаеш маме: ходзіш у чаргу на хлеб, разгараеш снег. Выканай маю бацькаву просьбу. Не палі, не бяры нават у рот гэтае паскудства, не бажыся, не лэйся ні на каго, не мацюкайся, не крадзі нічога ні ў каго, у якой бы ты сам ні быў патрэбе... Я люблю цябе і нічога ад мяне не хавай”.

Пасля пачатку Вялікай Айчыннай вайны лісты больш не прыходзілі. Выйсці з Архіпелага ГУЛАГ Васілю Лявонцэвічу так і не было наканавана. Даведзена пра лёс бацькі Георгій Васільевіч здолеў толькі пасля краху ДКНС (Дзяржаўнага камітэта па надзвычайным становішчы), калі ён атрымаў доступ да закрытых архіваў. Невыпадкова навукоўца стаў адным з заснавальнікаў фонду “Памяць ахвяраў сталінізму Беларусі”, а ў 1992 — 1994 гадах быў старшынёй Беларускай асацыяцыі ахвяр палітычных рэпрэсій.

“КАМУНІЗМ МЫ НЕ ПАБУДУЕМ”

Нягледзячы на статус “сям’і ворага народа”, дзеці Васіля здолелі атрымаць вышэйшую адукацыю. Старэйшы брат Георгія Яўген загінуў падчас вайны. Характэрна яго матывацыя сыходу на фронт. Леанід Смілавіцкі прыводзіць такі дыялог: “*Маці сказала Яўгену: “Ідзі абараняй Сталіна, бо ён цябе вучыў!” На што той адказаў: “Пайду абараняць, але не Сталіна, а Ленінград!”* Тады яны жылі ў гэтым горадзе.

Шлях Георгія да дыплама быў доўгім: яму давялося вучыцца ў дзвюх розных ВНУ. Ленінградскі дзяржаўны ўніверсітэт ён так і не скончыў. Тамтэйшы філасофскі факультэт давялося пакінуць з-за светапогляду: вучоба адбывалася ў тыя гады, калі выразна адчувалася агонія сталінскага рэжыму.

— На ўроках гісторыі СССР нам тлумачылі, што ў найстаражытныя часы не было класаў, людзі жылі супольнасцю, без прыватнай уласнасці, як казалі ў пару майго школьніцтва, пры “першабытным камунізме”, — распавядаў потым Георгій Васільевіч у інтэрв’ю газеце “СБ. Беларусь сегодня”. — І гісторыя, маўляў, у рэшце рэшт, павінна была прывесці нас зноў да таго самага камунізму. Як хутка — тады мне гэтая думка не давала спакою. З ёй я і паступіў на філасофскі факультэт. Марыў вывучаць Гегеля, Платона, але замест гэтага даводзілася штудзіраваць “геніяльны працы” зусім іншага мыслера, таму на трэцім годзе вучобы я вярнуўся ў Беларусь. Затое зразумеў, што камунізм мы не пабудзем. Галоўны лозунг той эпохі “Ад кожнага па здольнасцях — кожнаму паводле патрэбаў” быў неажыццяўляльны. Задаволіць усе патрэбы людзей у прынтцыпе немагчыма: запатрабаванні абганяюць магчымасці, а магчымасці заўсёды абмежаваныя.

Георгій працягнуў навучанне на гістфаку Белдзяржуніверсітэта. Дыплом атрымаў у 1956 годзе — у самы разгар хрушчоўскай адлігі. Гістарычная навука ачышчалася ад многіх догмаў. Рэабілітавалі бацьку. З’явілася магчымасць больш разнаволена праводзіць урокі. Георгію Васільевічу было з чым параўноўваць: ён настаўнічаў з 1950 па 1959 гады ў Гродзенскай і Гомельскай абласцях.

Настаўнік Штыхаў з гадамі стаў разумець, што здольны на большае. Таму і паступіў у аспірантуру Інстытута гісторыі АН БССР. Пытанне аб тым, па якой спецыяльнасці навучацца, нават не стаяла. Яшчэ ў студэнцкую пару Георгій Васільевіч з захапленнем слухаў бліскучыя лекцыі археолога Аляксея Мітрафанова. Менавіта пад яго ўплывам Штыхаў вырашыў і сам стаць археологам.

Калі ў далейшым яму задавалі пытанне пра людзей, чые ідэі, спра-

вы і ўчынкі больш за ўсё паўплывалі на ягоны светапогляд, патрыярх беларускай археалогіі называў тры прозвішчы: Усевалад Ігнатоўскі, Аляксей Мітрафану і Леанід Аляксеў. Першага ён ведаў толькі па працах. З двума іншымі часта перасякаўся падчас раскопак.

ДА І ПАСЛЯ ЯГО

Тэмай дысертацыйнага даследавання быў абраны старажытны Полацк IX — XIII стагоддзяў. Абараніўшы малады навуковец паспяхова, і ўжо неўзабаве ўліўся ў калектыў Інстытута гісторыі, дзе працаваў усе наступныя 56 гадоў свайго жыцця. Абараніў доктарскую дысертацыю “Гарады Полацкай зямлі IX — XIII стст.”, стаў прафесарам. Сем гадоў узначальваў аддзел археалогіі і гісторыі Полацкай зямлі. Даследчыкі аднадушныя ў тым, што ніхто не зрабіў для разгадак таямніц гарадзішчаў і курганных могільнікаў гэтай калыскай нашай дзяржаўнасці столькі, колькі зрабіў Штыхаў.

Ён быў фанатыкам археалогіі. Гэта агульнавядома. Працаголік, якіх вельмі рэдка сустрачэш. “Некаторыя думаюць, што жыццё археолога — суцэльная рамантыка, — казаў Штыхаў. — Але гэта больш фізічная, цяжкая праца рыдлёўкай, пакуль дабяраешся да чарговай каштоўнай знаходкі. Затое адразу адчуваеш палётку на сэрцы, калі думаеш пра тое, якія цябе чакаюць адкрыцці!”

Кіраўнік археалагічнай экспедыцыі — асоба поліфункцыянальная, на сваіх плячах нясе вялізны груз адказнасці. Геаграфія месцаў, у якіх працаваў навуковец, папраўдзе ўражвае: Мінск, Віцебск, Полацк, Барысаў, Заслаўе, Лагойск, Лукомль, Копысь... Адных толькі курганоў ім было раскопана каля 400! І ўсюды ён спрацоўваў на выдатна, падзяляючы гісторыю да-

следавання аб’екта на два перыяды: да Штыхава і пасля. Што мы ведалі да Штыхава пра пасады Віцебска, Заслаўя, Лукомля? Нічога. Пасля Штыхава яны перасталі быць terra incognita.

Вынікі яго раскопак дазволілі ўкладніць многія гістарычныя звесткі. Моцны аргумент у дыскусіі аб узнікненні Мінска з’явіўся ў прафесара пасля раскопак паселішча на рацэ Менцы. Менавіта Штыхаў закрыў пытанне аб вызначэнні гарадзішча старажытнага Барысава. Менавіта ён зрабіў выснову, што фарміраванне заходняй галіны крывічоў адбывалася на Падзвінні ў другой палове першага тысячагоддзя.

Прынцыпова важна адзначыць, як гэты навуковец пазіцыянаваў сябе ў навуковай супольнасці, імкнучыся праводзіць міждyscyплінарныя даследаванні. Мэтр археалагічнага цэха заяўляў: “*Каб разважаць пра мінулае, мала займацца раскопкамі, трэба працаваць і з летапісамі, услухоўвацца ў народныя паданні. Таму я сябе лічу гісторыкам-медывістам, спецыялістам па Сярэднявеччы*”.

Маштаб страты, якую панесла беларуская гістарычная навука, папраўдзе цяжка пераацаніць. Але Георгій Васільевіч не сышоў бясследна. Ён пакінуў багатую спадчыну.

Вынікі навуковых пошукаў прафесара выкладзены ў сотнях публікацый — ад навуковых артыкулаў да папулярных дзіцячых выданняў. Ён быў адным з аўтараў папраўдзе прарыўнага падручніка па гісторыі Беларусі для сярэдняй школы. У яго актыве — 12 манаграфій, больш за 350 работ па археалогіі беларускіх гарадоў IX — XIII стагоддзяў і 420 артыкулаў у энцыклапедыях.

Пры ўсёй сваёй занятасці ён шмат і ахвотна займаўся рэдагаваннем навуковых прац іншых даследчыкаў. Заўсёды адгукаўся на просьбы напісаць рэцэнзію.

Як выкладчык Штыхаў дасягнуў не меншых поспехаў, чым як даследчык. Можна адназначна сцвярджаць, што ён здолеў сфарміраваць сваю навуковую школу. Георгій Васільевіч выступаў навуковым кіраўніком двух дактароў і 19 кандыдатаў гістарычных навук. Падрыхтаваў такую колькасць кваліфікаваных археологаў мог толькі таленавіты педагог. На працягу многіх гадоў Штыхаў па сумяшчальніцтве выкладаў археалогію ў Беларускам дзяржаўным педагагічным універсітэце імя Максіма Танка.

Моладзі, якая збіраецца ісці ў навуку, карысна задумацца над наступнымі словамі мэтра: “Каб археологу зрабіць выснову, які посуд бытаваў у тым ці іншым стагоддзі, трэба перабраць рукамі тысячы чарапкоў — аскепкаў гаршкоў. Часам надакучвае, хочацца ўсё кінуць. Але стрымліваюся, сумленна завяршаю пачатае — і тады душа радуецца. Сам сябе падманеш — скажэш гісторыю”.

Міхаіл СТРАЛЕЦ, доктар гістарычных навук, прафесар

Фота з архіва Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:
- “Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.”;
 - “Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.”;
 - “Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.”;
 - “Мастацтва Беларусі XX — пач. XX стст.”;
 - “Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.”;
 - “Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.”;
 - “Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.”.

Выставы:

- Арт-праект “RELAX. Жывапіс. Скульптура. Графіка” — да 31 сакавіка.
- Персанальная выстава Уладзіміра Слабодчыкава “Сублімацыя формы” — да 25 сакавіка.
- Выстава “Айчыне служым!” (да 100-годдзя Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь) — да 15 мая.
- Выстава “Тэрыторыя зямных надзей” (творы традыцыйнага карэйскага жывапісу Мінхва) — да 27 мая.
- Выстава “Уладзімір Хадаровіч. Жывапіс” (да 70-годдзя мастака) — з 21 сакавіка да 22 красавіка.
- Міжнародная выстава “Белае воблака”, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння Чынгіза Айтматава (1928 — 2008) — да 15 красавіка. Прадстаўлены жывапісныя і графічныя работы кіргізскіх мастакоў, створаныя па матывах твораў пісьменніка.

Выставы:

- Арт-праект “RELAX. Жывапіс. Скульптура. Графіка” — да 31 сакавіка.
- Персанальная выстава Уладзіміра Слабодчыкава “Сублімацыя формы” — да 25 сакавіка.
- Выстава “Айчыне служым!” (да 100-годдзя Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь) — да 15 мая.
- Выстава “Тэрыторыя зямных надзей” (творы традыцыйнага карэйскага жывапісу Мінхва) — да 27 мая.
- Выстава “Уладзімір Хадаровіч. Жывапіс” (да 70-годдзя мастака) — з 21 сакавіка да 22 красавіка.
- Міжнародная выстава “Белае воблака”, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння Чынгіза Айтматава (1928 — 2008) — да 15 красавіка. Прадстаўлены жывапісныя і графічныя работы кіргізскіх мастакоў, створаныя па матывах твораў пісьменніка.

Філіялы музея МУЗЕЙ “ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX ст.”

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянныя экспазіцыі:
- “Інтэр’еры шляхецкай сядзібы”.
 - “Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча”.
 - “Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.”.
 - Выстава графікі Івана Шышкіна — да 15 красавіка.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс “Раўбічы”, Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломалпаценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 43 22.

- Экспазіцыі:
- Абноўленая экспазіцыя “Старажытная Беларусь”.
 - “Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы”.
 - Бестэрміновая акцыя “Адзіны білет”, якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наве-

даць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.

- Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
- Акцыя “Вольнае п’яніна” — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:
- Выстава “Беларусь: адраджэнне духоўнасці”.
- Выстава “Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля”.

Фотавыстава “Беларусь у Першай сусветнай вайне. Брэсцкі мір”, прысвечаная трагічнай гісторыі Беларусі ў пачатку XX стагоддзя.

- Выстава “1918: БНР — Ідэя. Край. Дзяржава (Крок да Незалежнасці)”, прымеркаваная да 100-годдзя абвясчэння Беларускай Народнай Рэспублікі.
- Выстава графікі Сальвадора Далі “Боская камедыя” — да 1 мая.
- Выстава аўтарскага фарфоры Аляксандры Баўтрук “Мой ікігай” — да 30 сакавіка.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З’ЕЗДУ РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўнены новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
- Выстава “Сведка часу”, прысвечаная 95-годдзю Дома-музея і 120-годдзю І з’езда РСДРП — да 18 сакавіка.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33.

- Экспазіцыі:
- “Сезонныя змены”.
 - “Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін”.
 - “Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу”.
 - “Насельнікі ліставога і змяшанага лесу”.
 - “Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл”.
 - Выстава “Жывыя цмокі” — да 2 жніўня.
 - Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра “Электрон”). Тэл.: +37529 123 60 53.
 - Выстава “Сафары парк” — да 31 жніўня.
 - Атракцыён “Стужачны лабірынт”.
 - Атракцыён “Лазерны квэст”.
 - Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.
 - Выстава архідэй — да 1 красавіка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

- Пастаянныя экспазіцыі:

У МІНСКУ ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТАЛЬНЫХ КРОПКАХ:

МАГАЗІНЫ “БЕЛСАЮЗДРУК”

- Падземны пераход ст.м. “Пятроўшчына”.
- Падземны пераход ст.м. “Плошча Перамогі”.
- Праспект Незалежнасці, 44.
- Вуліца Валадарскага, 16.

КІЁСКІ “БЕЛСАЮЗДРУК”

- ст.м. “Няміга”, вул. М. Багдановіча.
- Праспект Пераможцаў, 5.
- Вуліца Рабкораўская, 17.
- Праспект Незалежнасці, 168, В.
- Вуліца Лабанка, 2.

- “Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях”; “Музычная і тэатральная культура Беларусі ў Х — XIX стст.”; “Беларуская музычная культура XX ст.”; “Тэатральная культура Беларусі XX ст.”.
- Выстава “Вобраз жанчыны ў фарфоры” (з прыватнай калекцыі Віктара Суворова) — да 25 сакавіка.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава жывапісу “Неферціці. Сувязь часоў” мастака кіно, тэатра і тэлебачання Уладзіміра Чарнышова — да 1 красавіка.
- Майстар-класы: Музейныя заняткі “Тэатральная лялька” для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўныя музейныя заняткі “Асновы акцёрскага майстэрства” для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава “Жыццё у часе”, (прадстаўлены лепшыя работы тытулаванага прэс-фатографа Літвы Рамунаса Данісявічуса) — да 18 сакавіка.
- Персанальная выстава Славы Новаслаўскага “Жыццё цудоўнае” — з 20 сакавіка да 3 красавіка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

- Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
- Пастаянная экспазіцыя.
 - Часовая экспазіцыя “Чырванасцяжная Беларуская ваенная акруга. Гісторыя ў асобах”, прысвечаная 100-годдзю Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь — да 25 мая.
 - Часовая экспазіцыя “Пётр Машэраў: яго сэрца білася для людзей” — да 13 жніўня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК “НЯСВІЖ”

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава “Жамчужыны

Чорнай Панні” — да 7 мая.

- Гістарычны квэст “Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў”. Па папярэдніх заяўках. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава Алы Шкарадзёнак “Каляровыя сны” — да 20 сакавіка.
- Ратуша Вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст “Выхадкі старога захавальніка”. Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС “МІР”

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатралізаваная экскурсія “І зноў ажываюць паданні”.
- Экскурсія з элементамі дэгустанцыі “У госці да Пана Каханку”.
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія “Чароўная гісторыя ў Мірскім замку”.
- Музейныя заняткі.
- Музейная фоталпацоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

- Экспазіцыі:
- “Якуб Колас. Жыццё і творчасць”.
 - Экспазіцыя “Склеп” на сядзібе Якуба Коласа.
 - Тематычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
 - Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
 - Музейныя майстар-класы і заняткі.
 - Мультимедыйны комплекс “Чалавек. Асоба. Час”.
 - Пешая экскурсія “Мясцінамі Коласа ў Мінску”.
 - Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні “Таямніцы дома Песняра”.
 - Акцыі: “Самы лепшы дзень” (дзень нараджэння ў музеі).
 - Віншаванне ад музея, фотасесія “У дзень вяселля — у музей!”

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя “Шляхі” з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей “Хлопчык і лётчык”, галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы “У пошуках

папараць-кветкі”, “Вячоркі”.

- Выставачны праект “Абуджаная жалейка”, прысвечаны цыклу патрыятычных вершаў Янкі Купалы 1918-га і прымеркаваны да 110-годдзя выхаду яго першага зборніка — да 16 красавіка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыя:
- “Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва”.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыі:
- “Мастак. Грамадзянін. Герой”. Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
 - “Мінск губернскай шляхецкай побыт”.

Персанальная выстава Нікаса Сафронава “Вясна ўражанню”

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

- Выстава “Браніслаў Пілсудскі (1866 — 1918). З Сахаліна да Закапанэ. Этнаграфічнае падарожжа” — да 13 мая.
- Фотавыстава “Погляд” Леа Ціма (Мюнхен, Германія) — з 21 сакавіка да 18 красавіка.
- Выстава дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва навучэнцаў Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў “Таямніца цяпла” — да 15 красавіка.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

- Экспазіцыя:
- “Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет”.

МУЗЕЙ “ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА”

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8. Тэл.: 321 24 30.

- Пастаянная экспазіцыя.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

- Экспазіцыя:
- “Кола часу” — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ЭКСПАЗІЦЫЯ “КАРЭТНАЯ”

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- “Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж” (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Віртуальная гульні “Карэтны майстар”.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце “Культура” звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41, альбо пішыце на электронны адрас [kultura@tut.by!](mailto:kultura@tut.by)

ЭКСПАЗІЦЫЯ “МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА”

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.

- Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

- Выстава “МотаВелаМінск. Двухкалёсная гісторыя” — да 1 ліпеня.

АРТ-ГАСЦЁЎНА “ВЫСОКАЕ МЬСТА”

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.

- Выстава чэшскага шкла “Колер святла: Петр Стаха і яго вучні” — да 1 красавіка.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

- Пастаянныя экспазіцыі:
- “Прырода Лідчыны”.
 - “Сучаснае мастацтва краю” (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).

Выставы:

- Выстава “Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера”.
- “Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...”.
- Мемарыяльны пакой Валянціна Таўлая.
- Выстава са збору А.Фішбайна “Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.”.
- Музейна-вобразная зала “Хрушчоўка 60-х”.
- Выстава “Вайны свяшчэнныя старонкі”.
- Выстава “Надзейны шчыт краіны”.
- Выстава “Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт”.
- Выстава “Жыве мая ліра нанова!”

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ё НАВАГРУДУКУ

г. Навагрудак, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя: “Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча”.
- Пастаянныя выставы: “Святло кухні Міцкевічаў”, “Малюнк сельскага жыцця”, “Пан Тадэвуш” праз час і народы”.

ГАЛЕРЭІ

“УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ”

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

- Выстава твораў Алы Кушнер, Наталлі Каржыцкай, Наталлі Шапавалавай, Марыны Канавалавай і Юліі Навейка “Паралельныя гісторыі” — да 26 сакавіка.

УВАГА! ТУТ МАГЛА БЫЦЬ ВАША АФІША!

Звяртайцеся: +375 17 286 07 97, +375 17 334 57 41 (факс) kultura@tut.by

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 17 — “Лятучы галандзец” (опера ў 3-х дзеях) Р.Вагнера.
- 18 — “Жар-птушка” (балет у адной дзеі) І.Стравінскага. У партыі Жар-птушкі — Ніно Самадашвілі (Грузія). Пачатак аб 11-й і а 18-й.
- 18 — Вечар яўрэйскай музыкі “Шалом”. Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
- 20 — “Царская нявеста” (опера ў 3-х дзеях) М.Рымскага-Корсакава.
- 21, 23 — “Шчаўкунок, або Яшчэ адна калядная гісторыя” (балет у 2-х дзеях) П.Чайкоўскага.

- 21 — Канцэрт “Жамчужыны класічнага беларускага раманса”. Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
- 22 — “Кармэн” (опера ў 3-х дзеях) Ж.Біза.
- 23 — Канцэрт “Чараўніцтва народнай песні”. Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
- 24 — “Іяланта” (опера ў 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. Пачатак а 12-й і а 19-й.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ “РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ”

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60 08.